

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СІЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 3 [2686]

Пятніца, 18 студзеня 1974 года

Цана 8 кап.

«...сацыялізм, знішчаючы класы і, значыцца, зняволенне мас, упершыню адкрывае дарогу для спарборніцтва сапраўды ў масавым маштабе».

У. І. ЛЕНІН

«МАГУТНЫМ РЫЧАГОМ ДАЛЕЙШАГА РАЗВІЦЦА ЭКАНОМІКІ КРАІНЫ З'ЯЎЛЯЕЦЦА, ЯК І РАНЕЙ, МАСАВАЕ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЕ СПАБОРНІЦТВА, ПАВЫШЭННЕ НА ЯГО АСНОВЕ ТВОРЧАЙ ІНІЦЫЯТЫВЫ ПРАЦОЎНЫХ».

(З пастановы ЦК КПСС, Савета Міністраў ССРСР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ «Аб Усесаюзным сацыялістычным спарборніцтве работнікаў прамысловасці, будаўніцтва і транспарту за датэрміновае выкананне народнагаспадарчага плана на 1974 год»).

Спорыцца работа ў знатнага каваля Мінскага трактарнага заводу камуніста Вячаслава Антонавіча Жывіцы. Уключыўшыся ў сацыялістычнае спарборніцтва, дэкады план першага месяца новага года пяцігодкі ён выканаў на 133 працэнты.

Фота Ул. КРУКА.

ПЛЕННАЕ ЎЗБАГАЧЭННЕ

РЭПЕРТУАРУ

Адбылося першае пасяджэнне Мастоцкага савета Міністэрства культуры БССР. Доклад «Узасмасувязі беларускага тэатра з тэатрамі народаў ССРС» зрабіў галоўны рэдактар рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры рэспублікі А. Саннікаў.

У абмеркаванні праблем, якія ставіць перад работнікамі сцэнічнага мастацтва няспыны і плённы працэс увасаблення па нацыянальнай сцэне твораў драматургіі братніх народаў краіны, удзельнічалі галоўны рэжысёры — Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы В. Раўскі, Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі (Бабруйска) В. Каралько, Магілёўскага

абласнога драматычнага тэатра У. Караткевіч і Рускага тэатра БССР імя М. Горкага В. Луцэнка, народная артыстка ССРС А. Клімава, народныя артысты БССР С. Бірыла і М. Яроменка, артыст Рэспубліканскага тэатра юнага глядача імя 50-годдзя камасола Беларусі Я. Грунін, намеснік міністра культуры БССР С. Пятровіч.

На пасяджэнні з прамовай выступіў міністр культуры БССР Ю. Міхневіч.

Мастоцкі савет прыняў рэзалюцыю, якая прадугледжвае меры па далейшаму пашырэнню рэпертуару тэатраў рэспублікі, паліпшэнню перакладаў п'ес на беларускую мову з арыгіналаў, умацаванню кантактаў з пастаноўчымі брыгадамі з братніх рэспублік.

ВІНШУЕМ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці беларускай савецкай літаратуры і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння пісьменніка **Аляксандр Іванавіч ЯКІМОВІЧ** ўзнагароджан ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці тэатральнага мастацтва і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння артыста **Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя Леніна** камасола Беларусі **Юрыя Іванавіча УЛАСА** ўзнагароджан ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за тэатрагадзкую актыўную работу і заслугі ў савецкай друку фотакарэспандэнту газеты «Чырвоная змена» **БАЧЫЛУ Федару Апанасавічу** прысвоена ганаровае званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР.

ДАРОГІ ДА НАС

Пра памятныя, незабыўныя сустрэчы ў час паездак па нашай краіне раскажваецца ў публіцыстычным зборніку «Дарогі да братів», які выйшаў нядаўна ў выдавецтве «Раданіскай пісьменніцкай арганізацыі». Сярод аўтараў — В. Казачэнка, А. Ганчар, Ю. Збанацкі, М. Раўлюк і іншыя украінскія праявілі і паэты.

Артыкул **Алексы Юшчанкі**, які названы вядомымі словамі **Ул. Сасюры** «Синьбока сестра Украіны», прысвечаны нашай рэспубліцы. «Яшчэ да вайны, — успамінае аўтар — працуючы ў чарнігаўскай газеце «Молодий коммунар», я ўпершыню пабываў у Беларусі, пазнаёміўся з братамі-суседзямі, працавітымі людзьмі. Некаторыя раёны Чарнігаўшчыны мяжуюць з беларускаю зямлёю. З даўніх часоў нашы народы яднала песня. Пасля вай-

ны мне часта даводзілася бываць у братняй Беларусі. Кожнае такое наведанне пазаўсёды застаецца ў памяці».

Працоўныя поспехі і мужнасць народа ў Вялікай Айчыннай вайне, характавае прыроды, дружба нашых літаратур — аб усім гэтым украінскі сябар піша з вялікім захапленнем. Ён дзеліцца сваімі ўспамінамі аб Купалаўскіх чытаннях, якія праводзіліся ў маі 1955 года ў Мінску ў сувязі з 50-годдзем літаратурнай дзейнасці народнага паэта Беларусі, аб наведанні Вязынікі і памятных мясцін у Вільнюсе, звязаных з імем песняра, аб сустрэчах з **Уладзіславай Францаўнай Луцэвіч**.

Цёпла напісаны тры старонкі, дзе раскажваецца аб дружбе **Якуба Коласа і Максіма Рыльскага**.

М. БАЗАРЭВІЧ.

АД ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КП БЕЛАРУСІ, ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР І САВЕТА МІНІСТРАЎ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР і Савет Міністраў Беларускай ССР з глыбокім жалем паведамляюць, што 13 студзеня 1974 года на 67-м годзе жыцця пасля працяглай цяжкай хваробы памёр народны артыст ССРС, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага народнага аркестра БССР прафесар **Іосіф Іосіфавіч ЖЫНОВІЧ** (Жыдовіч).

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КП БЕЛАРУСІ,
ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА
БЕЛАРУСКАЙ ССР,
САВЕТ МІНІСТРАЎ БЕЛАРУСКАЙ ССР

У САЮЗЕ ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

16 студзеня адбылося пасяджэнне прэзідыума праўлення СП БССР. Прэзідыум абмеркаваў і зацвердзіў план работы Саюза пісьменнікаў на 1974 год, а таксама рэдакцыйныя планы работы часопісаў «Польмя», «Неман», «Маладосць», «Беларусь» і штогодніка «Літаратура і мастацтва». З паведамленнямі па гэтых пытаннях выступілі адказны сакратар праўлення СП БССР **А. Кулакоўскі**, кіраўнікі рэдакцый часопісаў і штогодніка **Г. Кляўно**, **Г. Папоў**.

М. Калачынскі, **Г. Бураўкін** і **Хв. Жычка**. Цікавымі мерапрыемствамі насычаны план работы праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. У сакавіку, напрыклад, адбудзецца пашыраная нарада, прысвечаная праблеме развіцця сучаснай беларускай драматургіі, а таксама Дні літаратуры і мастацтва Літоўскай ССР у Беларусі. У красавіку плануецца пленум праўлення СП БССР «Праблемы адлюстравання сучаснасці ў беларускай прозе». «**Новае ў жыцці** — но-

ВЕЧАР ДРАМАТУРГА

...Добрую ўсмішку выклікаў ужо тэкст білета: «Калі Вы любіце гумар, калі Вам не супрацьпалажана сатыра, калі Вы хочаце сустрэцца з вясёлымі людзьмі, то прыходзьце ў Дом мастацтваў». Так запрашалі на творчы вечар драматурга **Андрэя Макаёнка**, спектаклі па п'есах якога вядомы тысячам глядачоў.

Як і было абяцана ў білетце, «нешта сур'эзнае аб творчасці **Маёнка**» сказаў крытык

Георгій Колас. Другім пунктам парадку дня ў білетце абвешчалася: «Што-небудзь раскажа пра сябе і другіх сам драматург (сказы не будзе)». **А. Макаёнак** падзяліўся сваімі творчымі планами.

А потым артысты купалаўскага тэатра **Г. Аўсяннікаў**, **Г. Макарава**, **А. Мааляўскі**, **С. Бірыла**, **Т. Дубаньскі**, **В. Кудравіч**, **І. Дашкоўская** «прадэманстравалі» ўрыўкі з «Зацоканага апостала», «Трыбунала» і «Таблетку пад язык».

НОВЫЯ КІНАСТУЖКІ

У вытворчым аб'яднанні «Тэлефільм» кінастудыі «Беларусьфільм», як паведаміў дырэктар яго **Юрыя Сяргеевіча Філіна**, на 1974 год запланаваны выпуск трынаццаці тэлевізійных фільмаў. Гэта будуць карціны розных жанраў — геранічныя і гістарычныя, камедыі і бытавыя. Сярод іх — экранізацыя раману пісьменніка **Алеса Асіпенкі** — «Непрыкаяны маладзік» і **Льва Касіля**

— «Вялікае процістаянне». Абедзве карціны паказваюць жыццё нашага сучасніка, праблемы, якія яго хваляюць.

У планах «Тэлефільма» лірычная камедыя «Вялікі дрэсроўшык», бытавая карціна «Вясёлы калейдаскоп», музычны фільм «Ясь і Яніна» з удзелам вакальна-інструментальнага ансамбля «Песняры».

С. СЫСОЕВА.

вае ў літаратуры» — такая тема гаворкі выязнога пасяджэння прэзідыума праўлення СП БССР, якое адбудзецца ў Гомелі ў жніўні.

А ў верасні і кастрычніку будуць праведзены традыцыйныя семінары творчай моладзі — маладых празаікаў, паэтаў і драматургаў рэспублікі.

Шмат цікавых пытанняў плануецца разгледзець і на пасяджэнні Прэзідыума.

Як адзначыў у сваім выступленні старшыня праўлення СП БССР **М. Танк**, рабочыя планы літаратурных выданняў сведчаць аб іх змястоўнасці, аб імкненні калектываў рэдакцый яшчэ бліжэй быць да жыцця, ярка і таленавіта раскажваць аб слаўных здзяйсненнях дзеячай індывідуальнасці, аб гераічных справах нашага сучасніка.

ГОСЦЬ ВУЧНЯЎ

Вучні 42-й Мінскай школы любяць творы аднаго са старэйшых беларускіх пісьменнікаў **Піліпа Пестрака**. Раманы «Сустрэнемся на барыкадах», «Серадзібор», шматлікія вершы яны чытаюць з цікавасцю. Нядаўна было вырашана запрасіць да сябе пісьменніка.

І вось прыемная сустрэча... **Піліп Сямёнавіч** у гасцяў у сваіх чытачоў. Ён раскажа аб працы над творами, падзяліўся планами на будучае. Нядаўна ён закончыў новы раман «Лесавічанка», па-раейшаму працуе ў жанры паэзіі.

Школьнікам таксама прыемна было даведацца аб рэвалюцыйным шляху пісьменніка, аб сустрэчах са сваімі выбаршчыкамі. **П. Пестрак** — дэпутат Вярхоўнага Савета БССР.

Вучні задалі пісьменніку шмат пытанняў. На ўсе з іх яны атрымалі адказы.

П. ВАЛКАВЕЦ,
металыст Мінскага гарадскога інстытута ўдасканалення настаўнікаў.

АДУСЮЛЬ

Народная оперная студыя Палаца культуры прафсаюзаў паказала прэм'еру камічнай оперы **Дж. Пучыні** «Джані Скіні». Паставіў спектакль народны артыст БССР **Н. Н. Сярдобаў**.

Пры **Карэліцкім раённым доме культуры** створан вакальна-інструментальны ансамбль. У яго рэпертуары беларускія, рускія народныя песні, сучасныя музычныя мелодыі.

У бліжэйшы час самадзейныя артысты выступяць перад хлебаробамі **калгасаў «Маяк»**, імя **Царука**, «Зара» і інш.

Літаратурны гурток фантастыкі і прыгод пры **Гродзенскім педагагічным інстытуте** імя **Я. Купалы** правёў чарговыя заняткі. Абмеркаваны новыя творы яго ўдзельнікаў, прапанаваны тэмы для жадаючых па-спрабаваць свае сілы ў прыгодніцкім і фантастычным жанры.

Лекторы **«Людзі з гарачымі сэрцамі»** адкрыт

у **Турацкай сярэдняй школе Карэліцкага раёна**. Яго заняткі будуць прысвечаны жыццю і подзвігам герояў **Вялікай Айчыннай вайны**, праслаўленых савецкіх палкаводцаў, пакарыцеляў **космасу**, ветэранаў вайны і працы мясцовага калгаса.

Ганаровае званне «**Бібліятэка выдатнай работы**» прысвоена **Радніцкай сельскай бібліятэцы** **Клімавіцкага раёна**.

У **Магілёве** праведзен гарадскі агляд аматарскіх кінафільмаў. Дыпламам першай ступені і першай прэміяй адзначан фільм аб **Хатыні** «**Вечным агнём у памяці**» кіраўніка кінастудыі «**Квант**» **Г. Ерманова**, другі — фільм «**Нараджэнне танца**», створаны кінастудыяй «**МАЗ-фільм**» аўтазавода імя **Кірава**, трэці — «**Старонка подзвігу**» — работа кінафотаклуба «**Вясёлка**».

БЕЛТА.

ТЭЛЕПЕРАДАЧА Ў ФОНД МІРУ

Адна з літаратурных перадач **Віцебскага тэлебачання** была прысвечана тэме барацьбы за мір. Паэты — члены абласнога літаратурнага аб'яднання — з глыбокім хваляненнем чыталі свае вершы, прысвечаныя роднай партыі, Радзіме, чалавеку — стваральніку, абаронцу міру на зямлі. Усе яны былі аб'яднаны адзінай думкай, адзіным імкненнем унесці свой паэтычны ўклад у вышэйшую справу барацьбы за мір на нашай планеце.

У канцы перадачы вядучы, кіраўнік **Віцебскага абласнога літаратурнага аб'яднання**, пісьменнік **Д. Сімановіч** па даручэнню сваіх таварышаў паведаміў, што ўвесь ганарар залічваецца ў фонд міру.

М. ЯГОРАЎ,
намеснік старшыні Беларускай рэспубліканскай камісіі садзеяння Савецкаму фонду міру.

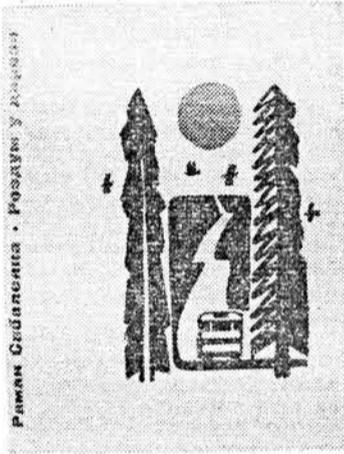
СУСТРЭЧЫ З ХЛЕБАРОБАМІ

«Узлёт» — так называецца літаратурнае аб'яднанне, якое тэці год працуе пры кармянскай раённай газеце «Зара над Сожам». Членамі яго з'яўляюцца каля дваццаці чалавек. Часта змяшчаюцца на літаратурных старонках творы настаўніцы Н. Анікеенка, журналістаў С. Лопуца, В. Сацукевіча, вучняў М. Карповіч, Т. Пусевай і

іншых. Пачаткоўцы прысвячаюць вершы, апавяданні нашым сучаснікам, уключаючы дружбу, сяброўства, каханне. Значную дапамогу мы адчуваем ад райкома партыі. Па рэкамендацыі другога сакратара РК КПБ Г. Затормы рэдакцыя арганізавала творчыя сустрэчы ўзлётцаў з працаўнікамі сяла, рабочымі прадпрыемстваў.

Цікава прайшла сустрэча пачаткоўцаў з рабочымі саўгаса імя Чапаева. К. Хацяшоў прачытаў свой верш, прысвечаны аграному. Выступілі таксама і іншыя члены аб'яднання: Я. Іванова, М. Пісарова, Н. Філіпава. Сакратар рэдакцыі В. Сацукевіч раскажаў, як робіцца макет газеты. Намечаны пездкі ў саўгасы «Валынцы», «Руднянскі», калгас «Рассвет».

В. УШАУ-ЛАНДЫШ,
старшыня літаб'яднання
«Узлёт».

Вокладкі кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Наш лес» П. Глебкі (мастак П. Калінін), «На перагоне» Я. Васіленка (мастак В. Юрчанка), «Роздум у дарозе» Р. Сабаленкі (мастак А. Шэвераў).

ЗА ГЭТАГА худага і дробненькага з выгляду чалавека ніхто ў сяле не хацеў ісці замуж, бо ён, Аляксандр Ігнатавіч Дзяркан, часцяком заглядаў у той касцёл, дзе, як кажуць, чаркамі звоняць. Іншы раз ён напіваўся так, што не стаяў на нагах, і тады людзі прывозілі яго дамоў на падводзе. Праўда, у Дзяркана была адна добрая рыса: ён, як піша пісьменнік, умеў працаваць, «ніколі не лічыўся з часам, мог і заначаваць на рабоце, калі трэба было». Вось гэтая супярэчлівая натура паказваецца і даследуецца ў апавяданні Л. Гаўрылікіна «Атава», якое змяшчае ў новай кніжцы пісьменніка «Вясенні разліў». І тут я зусім не выпадкова кажу: даследуецца. У далейшым выпадку хочацца падкрэсліць, што пісьменніку ўдалося пранікнуць у дыялектыку чалавечай душы і як бы знутры высвеціць сутнасць тых маральна-эстэтычных клопатаў, з якімі сустракаецца наш сучаснік.

Перш за ўсё зазначу, што ўсякаму мастаку наогул і пісьменніку ў прыватнасці нялёгка прыручыць і падпарадкаваць знешнюю падзейнасць твора, бо яе заўсёды трэба падаць так, каб яна прапала на адзінства задумы і актыўна выяўляла самыя патаемныя куточки сардэчных рухаў героя. У гэтым сэнсе добрым прыкла-

дам можа быць ужо сам пачатак апавядання «Атава», дзе проста, ніякімі на ўспрыманне метафарамамі малое пісьменнік абразок-карціну: «Варка варочала граблямі тоўстыя цяжкія пракосы, а навокат усё было так, як і ўлетку. І сонца прыгрывала моцна, што прыйшлося зняць фуфайку, з-пад ног вэ ўсе бакі пырскалі конікі толькі маўчалі птушкі, і ціх-было на лузе; паветра, празрыстае і спакойнае, праглядалася лёгка і далёка. Белыя ніткі павуцінны матляліся на дратах, што беглі за сіні лес, перавальваючыся праз гонкія слупы. Сена было не тако, як улетку — высахлае, яно пахла асенняй грыбной вільгацю ды вераснёўскімі росамі і вятрамі».

Наўрад ці я памылюся, калі зазначу, што нагаданы ўрываек нічым асаблівым не вылучаецца. На першы погляд, нават можна падумаць, што гэтыя радкі належыць перу таго пісьменніка, які яшчэ не зусім добра навучыўся арыгінальна бачыць і ўяўляць. Радавія, хоць трохачкі і прэтэнцыёзныя метафары, будзённа-звыклыя параўнанні, не надта дынамічныя дзеясловы і пэўная кніжнасць — усё гэта быццам бы анік не працуе на мастацкасць урыўка, на яго эстэтычную актыўнасць. Да таго ж, сама Інтанацыя пісьменнікавых радкоў нейкая не зусім паказальная, а таму яна занадта мала бярэ на сябе эмацыянальнай нагрукі. Іншымі словамі кажучы,

РАЗМОВА на тэму «Сучаснік у працы і літаратуры» — неабходная і своєчасая. Сапраўды, мы жывём у той час, калі патрабаванні да мастацкіх твораў надзвычай узраслі, калі змяніўся і сам чытач. Ён стаў і больш адукаваны, і больш патрабавальны да таго, што чытае. Мне хочацца паразважаць аб тым, як жа паказвае жыццё нашага сучасніка беларуская паэзія, дакладней, тыя паэты, якія яшчэ нядаўна хадзілі ў пачаткоўцах, а сёння ўжо маюць кнігі. У творах сваіх яны найчасцей расказваюць аб аднагодках. Гэта зразумела, бо каму ж, як не ім, поўным энергіі і патхнення, пісаць пра такіх ж маладых рабочых — сталявараў, машынабудаўнікоў, шахцёраў, нафтавікоў. А праблемы сельскай моладзі — хлеба-робаў, механізатараў, інжынераў, урачоў, настаўнікаў?

Калі перачытваеш зборнікі маладых паэтаў, прыходзіш да думкі, што аўтараў можна падзяліць на дзве групы: на тых, у каго ўласны працоўны вопыт, прапушчаны праз сэрца, хто сам прайшоў «загартоўку праз спяцоўку», і тых, хто толькі ведае працу рабочага ці калгасніка (навархоўна альбо больш-менш поўна). Да апошніх адносяцца так званыя «фільмаўскія паэты». Адсюль і розны падыход да выбару тэмы, яе вырашэння, урэшце — розны почырк, стыль, мастацкі ўзровень вершаў...

На поўны голас, прысцясвардзальна, ад імя сучасніка — сталявара гаворыць Л. Дайнека:

...На уральскім агні
загартоўваў душу я,
і пакуль што ні зламаў,
ні трэшчын няма.
Помню вас, гарнякі, помню
вас, сталявары,
...Помню ў шуме і громе,
у промнях святла
Кранаўшчыцу, кержачку
вясёлую Нюру,
Што з гарэзлівай песняй
па цэху ішла.

ШТО ХВАЛЮЕ ЦЯБЕ, ПАЭТ?

...Мне здаецца, і сёння звінць
маё сэрца
ля крутога падножжа
Магнітнай гары.

Тут паэт не толькі мае права гаварыць. Ён не можа не гаварыць. Перш чым прыйсці ў літаратуру, Л. Дайнека працаваў сталяварам на Ніжнетагільскім металургічным камбінаце, жыў з рабочымі, добра ведае іх запатрабаванні.

Багаты жыццёвы вопыт мае і М. Маляўка. Успамінаючы аб сваім рабочым юнацтве, ён горда заяўляе:

Мы валім лес у снег
глыбозны,
Не расставімся ў дождж
з пілою!
Ад галавы да пят, як сосны,
Прапахлі свежаю смалою...

Лірычны герой названых паэтаў — рамантык з гарачай рабочай душой, мужны, загартаваны агнём і морозам пернапраходца. Працоўны пачатак у біяграфіі поўнаасцю вызначыў і паэтычныя індывідуальнасці Л. Дайнекі і М. Маляўкі.

Яркі сучасны акцэнт нясуць лепшыя вершы І. Арабейкі («У шліфоўні», «Сібір мяне кліча», «У заводскай сталюўцы» з кнігі «Услед за сонцам») і Ул. Скарынікіна (зборнікі «Бусды над аэрадромам» і «Гукавы бар'ер»). Шкада толькі, што І. Арабейка, які працаваў на шклозаводзе, і Ул. Скарынін, які цяпер інжынер грамадзянскай авіяцыі, не распрацоўваюць ушыркі і ўглыб гэты «аўтабіяграфічны» пачатак. А тут жа якраз і закладзена найбольшая магчымасць праўлення свайго творчага аблічча.

Верны свайму паэтычнаму

кірунку М. Кусянкоў. Ён прафесія — леснік-жынер. Яго зборнікі «Жывіца» і «Без прывалу» напоўнены баравой свежасцю, рамантыкай нялёгкай працы, якую зведваў сам паэт. «На захад — праз таягу...», «Нас клічуць прасторы таёжныя...», «Ты мой магніт, таяга», паэма «Пераправа» — творы, якія захапляюць нас, у якіх жыве і змагаецца наш сучаснік.

На захад — сирозь таяга,
абшары хмурныя,
На ўсход — хрыбта
каменнае лязо...
Бурацыя і побач з ёй —
Даўрыя,
Дзе партызаніў некалі Лазо...
Гарысты край навікі стаў
мне дарог.

І гэтакі вершы. Малады паэт смела абрывае абраную тэму і робіць гэта даволі паспяхова. У яго лепшых творах паўнакроўным жыццём жыве наш сучаснік, раскрываюцца ягоныя запатрабаванні і інтарэсы, узнікаюць праблемы суадносін абавязку і адказнасці кожнага за свае ўчынкі.

Да раскрыцця вобраза сённяшняга калгасніка імкнецца М. Дукса. Ён праўдзіва адлюстроўвае працу хлеба-роба. І гэта не выпадкова. Аўтар сам жыве на вёсцы, працуе настаўнікам, штодня сустракаецца з людзьмі, характэрныя рысы якіх потым можна ўбачыць у вобразе лірычнага героя.

І ўсё ж хочацца пажадаць паэтам з так званым «працоўным стакам» глыбей распрацоўваць сваю ўласную тэму, маючы на ўвазе тыя змены, якія нясе навукова-тэхнічная рэвалюцыя ў горад і вёску. Бо, як слушна заўважыла ў

сваім выступленні сакратар Мінскага гаркома партыі Т. Дамітрыева, часта яшчэ літаратары паказваюць працу і жыццё нашага сучасніка, як і дзесяцігоддзі назад. Бракуе некаторым твораў названых аўтараў і паэтычнага майстэрства, высокага мастацкага ўзроўню.

Горш пакуль што з паказам сучасніка ў тых, хто, адразу пасля заканчэння школы, наступіўшы ў вуну, хутчэй за ўсё ва ўніверсітэт, не мае багатых жыццёвых назіранняў. Часам складваецца такое ўражанне: усё добра з тэхнічнай вернаскладання, але нестасе актыўнага, неспакойнага, няўрымслывага па сваёй натуре лірычнага героя. Для прыкладу, звернемся да творчасці Ю. Голуба.

Яму, як кажуць, не пазычаць умення валодаць словам. Паэтычнае майстэрства яго высокае. Іншы раз здаецца, ён не рыфмуе верш, а тчэ лёгкай, умелай рукой узорны рознакаляровы слукні пояс («Пысай — пісар», «Праўленне — паралельна», «жыво — жывой», «відно — вадой» і г. д.). Калі ж паспрабуеш адкінуць гэты серабрыста-туманны вэлом спакуніцы-рыфмы, зазірнеш глыбей у змест, то адразу заўважана не ведаючы паэта. Праўда, у новай, другой па ліку, кнізе «Дрэва навалініцы» ў некаторых вершах аўтар паспрабаваў паказаць нават працу рабочага і селяніна.

Але не можа задаволіць тое, як вельмі лёгка паэт піша аб працы людзей: «Чырвоны там агонь, вакол зялёны сьлінік». «Мы хату пабудуем і здзівімся — ого! Цяпер мы не бядуем — ёсць

чым. І ёсць з чаго» (верш «Цагельня»). «Сядзіць цалюткі дзень у канторы пісар (?)», «Над жнеярамі вольныя аблокаў белы гул» (верш «У жніво»).

Імкненне да залішняй, незвычайнай метафарычнасці часта прыводзіць Ю. Голуба да павярхоўнага паэтычнага лёгкапсіу, часам да вольных таіх ляпсусаў:

Кажух дублёны ці рыбак?
На азырыне стогне доўбня(?)
І да таго усё падобна,
Што рыбе прыйдзеца
рыдаць(?)

Альбо:
Маўчым ані ваража,
І што чуно, і дзе — (?)
Варожым на вадзе,
Ці на вадзе варожым?..

Цяжка сказаць, каго з сучаснікаў прывабляць падобныя паэтычныя практыкаванні. Мабыць, і сам аўтар наўрад ці дойдзе да сэнсу сказанага. Ды і пра змест ён мала клапаціцца, для яго важней сказаць наарыгінальнай, здзівіць чытача.

Летась выдалі свае асобныя кніжкі М. Губернатараў і С. Законнікаў, аднагодкі і былыя аднакурснікі. Калі паспрабаваць вызначыць змест зборнікаў, дык гэта — уключаючы ваенныя падзвігі, патрыятызм, паэтызацыя кахання і прыроды. Але калі пачынаеш шукаць у кніжках вобраз нашага сучасніка, то ў кожнага паэта знойдзеш толькі па аднаму вершу («Талака» і «На Ушацкіх азёрах»). Дарэмна шукаць чалавека працы і ў паэтычных кнігах Р. Семашкевіча, А. Разанава, Я. Янішчыц, В. Патавай, Г. Каржанеўскай.

І як свежы павеў, як прык-

«запеў» апавядання «Атава» атрымаў не вельмі карціны, ён скупаваў на моўныя фарбы і не «адсвечваў» актыўнасцю аўтарскай назіральнасці. Гэта як быццам бы цяжкі і нават недаравальны грэх. Аднак...

Зусім ясна, што мастацкі эффект узнікае не толькі там, дзе ёсць свежая і гаваркая метафара. Яго носбітам часта бывае ціхае, па-бытавому звыклае слова, якраз тое, што ледзь-ледзь прыкметным «подыхам» сваіх асацыяцый не толькі намякае на пэўны прадметна-зрочавы абразок.

вы» ўдасца «надтачыць» пейзажны «здымак» такім элементам падзейнасці, які імгненна і, галоўнае, натуральна пасцярожае чытачо-ва светаадчуванне: «Варка павярнула доўгія пракосы, агледзела іх, уздыбленыя і кудлатыя, падумала, што сена за адзін раз і не забраць на калёсы. Але чамусьці ніколы не абрадавалася, ёй неяк было ўсё роўна, колькі таго сена».

Вось якраз тут, у гэтым сюжэтным «вузліку» апавядання, я, чытач, пачынаю напружана разважаць і

— гэта Аляксандр Ігнатавіч Дзяржач. «...якога ўсе на вёсцы чамусьці звалі проста Шурыкам, звалі ў дзяцінстве і цяпер, саракагадовага дзядзьку, загадчыка фермы». І калі прыняць пад увагу асацыятыўнасць пісьменніцкай радкоў пра Шурыка, дык ясна, што ў завязцы апавядання «Атава» ёсць тая актыўная сюжэтна-канфліктная рэальнасць, на матэрыяле якой можна было ставіць і паспяхова вырашаць цікавыя, пасвойму значныя маральна-эстэтычныя пытанні. Аўтар, безумоўна гэта добра бачыў,

але нам трэба ісці. Пайшлі, Варка...

І яны пайшлі. Пайшлі ў жыццё, у шчаслівае хараство сямейных адносін. Мне ж, чытачу, пакінулі роздум. Вобразы апавядання «Атава» вучаць цаніць чалавека асяржона і далікатна, без залішняй катэгорычнасці, без той крыўдна-горкай абьяквасці, што яшчэ сяды-тады трапляецца ў нашым жыцці.

Як вядома, апавяданне — жанр, які патрабуе строгага эканоміі выяўленча-мастацкіх сродкаў. Сюжэт, кампазіцыя, вобраз, слова, інтана-

цыю магчымаць свабодна абыходзіцца з матэрыялам. Такой кропкай, акрамя ўсяго іншага, мусіць, можа быць і месца дзеяння пісьменніцкіх герояў.

У апавяданні «Сорак кіламетраў роздому» токар — персанаж, ад імя якога напісаны твор, спярша ідзе па гарадской вуліцы. Ужо адно гэта ўладна патрабавала ад пісьменніка пошукаў такіх дэталей, такіх падзейных момантаў, якія б і паведмлялі б чытачу нешта цікавае і важнае пра героя. Але нічога не здараецца нават падобнага. Токар павольна крочыць па вуліцы, дыхае асеннім свежым паветрам, любуецца горадам, купляе ў гаспадарна-селядны, кілаграм манкі і хлеб. Затым ён ідзе далей і ля чыгуначнага вакзала сустракае аднавяскоўцаў Ваську Тарана і Пятра Абуховіча. Выпішы п'ва, сябры заходзяць у трэці ад паравоза вагон і тут бачаць яшчэ аднаго чалавека са сваёй вёскай — Міхася Самася. У напуўстым вагоне хлопцы гуляюць у падкіднага дурня, смачна рагоцць над тым, што ад Міхася збегла жонка. А калі ў вагон найшоў багата пасажыраў, дык ліцейшчык Васька Таран не захацеў даць месца адной мажорантжанчыне і, звяртаючыся да хлопцаў, уедліва спытаў: «А цікава, колькі гадзін у сваім жыцці чыя прастаяла за станком?»

Але вось цягнік крануўся. Колькі ўсё часцей і часцей пагрукваюць на стыках, за анном калышучца тэлеграфныя слупы, а я, чытач, усё чакаю і чакаю ад пісьменніка адкрыцця. Ды дарэмна. У апавяданні зноў і зноў падаюцца малавыразныя дэталі і здымкі-абразкі, якія гавораць не за герояў, не за іх характары, а ўсёго толькі самі за сябе, за свой непасрэды і бліжэй таматычны змест. І не выратаўвае апавядання той «лірычны банцік», што вяршыць твор: «Я гляджу ў акно і думаю пра жонку, якая кожны вечар не кладзецца спаць, хоць і натоміцца за дзень, пакуль не дачакаецца мяне. Думаю і пра сваю дачку, якая таксама кожны вечар чакае мяне, але, так і не дачакаўшыся, засынае». Строга кажучы, роздуму ў апавяданні не было і быць не магло, бо пісьменнік «перагрузуў» свой твор матэрыялам, шматлікай і, галоўнае, амаль нейтральнай падзейнасцю, якая ўсім сваім зместам характарызуе герояў толькі прыблізна, а таму цёмна і распылічата.

Л. Гаўрыліна — пісьменнік, які заўсёды вылучаўся актуальнасцю сваіх пошукаў. Думаю, што і яго новая кніжка «Вясенні разліў» не «выбіваецца» з агульнага кірунку яго мастацкай практыкі. І, безумоўна, няма аніякага страхочня ў тым, што ў творчасці Л. Гаўрыліна не ўсё чыста і гладка, як таго хацелася б. Галоўнае, на мой погляд, у адным: у кнізе «Вясенні разліў» ёсць пэўныя здабыткі. Асобныя апавяданні напісаны з добрым адчуваннем дыялектыкі чалавечай душы. А гэта — зарок далейшых поспехаў пісьменніка.

Мікола ЯНКОУСКІ.

г. Гомель.

ЗНАХОДКІ І УПУШЧЭННІ

але і стварае эмацыянальную атмасферу, у якой лёгка адчувацца і бачацца хваляванні і паўсладзённа-практычныя клопаты нашага сучасніка.

Менавіта гэта я знаходжу ў пачатковых радках апавядання «Атава», дзе скупаваць абразок восеніскага пейзажу не рэжа вочы і, такім чынам, не адцягвае ўвагу чытача ад тых важных падзейна-канфліктных сітуацый, якія разгортваюцца на старонках твора. А яны, мне здаецца, вельмі паказальныя, бо даюць магчымаць бачыць унутраны свет героя. І, думаецца, я не памылюся, калі скажу, што аўтару «Ата-

ацэньваць сітуацыйны момант. Мяне цікавіць перш за ўсё адно: чаму чалавек не радуецца здабыткам сваёй мазолістай працы? Відань, нешта здарылася, нешта аякло далікатную чалавечую душу. І калі «стужка» аналітычна-вобразных «кадраў» апавядання раскрывае мне, чытачу, таямніцы людскога жыцця з яго частымі супярэчнасцямі і нечаканымі парадоксамі, дык я павінен сказаць, што пісьменнік востра адчувае маральна-эстэтычны клімат сённяшняга дня, паглыбляецца ў тую жыццёвую ўзаемавыключэнні, праз якія іншы раз даводзіцца праходзіць нашаму чалавеку. А гераіня апавядання «Атава» зведала ў жыцці нямаля горкага і крыўднага, балючага і невыносна цяжкага. Ды такі ўжо, як кажуць, пакрой чалавека, што ён нярэдка забывае свае няшчасці, і тады яго адольваюць успаміны пра дабро і хараство жыцця: «І гэты слакой, і сонца, і ўтульны зацінак абуджалі ў яго душы даўно забытае, далёкае, маладое, і здавалася, што няма гэтай цяжкай стомленасці ў нагах, якая ўсё часцей адчуваецца ў яго сорак год, не было смерці мужа, ніколі не было пакутлівай адзіночцы з двума малымі на руках, не было Шурыка, якога яна не любіла і цяпер не магла ніяк палюбіць, як ні старалася, а было лета, гарае ўдзень і маланкавае начамі, — больш яна ніколі ў жыцці не бачыла такіх жахлівых і прыгожых маланак, — і было моцнае і кароткае, як тры маланкі, першае каханне...».

Як бачым, нагаданы ўрывакам багаты на мастацкую інфармацыю. Тут добра спалучаецца логіка звычайнага мыслення з той псіхалагічнай падзейнасцю, якая выяўляе настрой, раскрывае душу і сэрца гераіні. І не трэба, мусіць, даказваць, што ў дадзеным сюжэтна-кампазіцыйным моманце для пісьменніка вельмі важна было паглыбіць добрую пасцярожанасць чытача, яшчэ больш зацікавіць яго характарам персанажа. Без метафарычнай рэзкасці, неяк ціха і непрыкметна ўводзіць пісьменнік у сваё апавяданне новага героя — Шурыка. Хто ён такі? Чаму Варка яго «не любіла, і цяпер не магла ніяк палюбіць, як ні старалася»? Авазваецца, што Шурык

бо ў далейшым павёў сваіх герояў па звлістых і крутых сцяжынках, дзе яны, як кажуць, і сябе паказалі, і людзей паглядзелі. І нельга не заўважыць, што ў аснове мастацкай культуры апавядання «Атава» ляжыць перш за ўсё бытавая, а таму нявідная на вока псіхалагічная падзейнасць. Менавіта яна бярэ на сябе асноўную мастацкую напружку і ціха нясе да чытача аўтарскую думку.

Найбольш важныя эпізоды апавядання прасякнуты вобразным усведамленнем таго, што ў жыцці-быцці часам бывае нялёгка, часам надыходзіць той момант, калі ты, чалавек, павінен добра падумаць пра сябе, пра сваю грамадзянскую і маральна-этычную адказнасць перад людзьмі, перад сваім сумленнем. Аўтар «Атавы» прывядае свайго героя да гэтага моманту. І ён, Аляксандр Ігнатавіч Дзяржач — Шурык, здаецца, спаўна ўсвядоміць даўнюю мудрасць дзядоў: «Спытае старасць, што рабіла маладосць». Няхай спознена, а свае сорак год, але ж чалавек, як кажуць, узяўся за розум: перастаў глядзець у чарку, смяшыць людзей і цвёрда вырашыў перайначыць сваё жыццё. Прытым падкрэсліў, што асаблівай пераканальнасці пісьменнік дасягае пад канец апавядання, непасрэдна ў тым эпізодзе, калі ў хаце цёткі Акуліны п'юць гасцінную чарку за шчаслівы прыезд і ад'езд яе сына Віцькі, хлопца не вельмі далёкага і не надта дасціпнага. Таму ён і пачаў сляпіць лезці да Дзяржача: дыпламатычна выпрабуйваю на яго асобе свой надобразчылівы гумар, хітраўка і непрыемна хіхікаў над чалавечай годнасцю, падакучліва прывядаў з выпіўкай. Тут, зразумела, сцяраць было немагчыма. І Дзяржач па-свойму, але прыстойна вырашыў канфлікт:

— За цябе я вып'ю, але за цябе піць са шклянкі мала, — ён вылез з-за стала і хутка вярнуўся з двума карцамі: паліраваным і медным, паставіў іх перад Віцькам. — Налівай поўныя...

— Не, так не пойдзе, — адставіў ад сябе карці Віцька. — Я ж не конь, гы-гы...

— Дык сядзі тады, еш рыбу і не каўкай, — прашаптаў яму на вуха Шурык, а потым у голас сказаў: — Дзякуем за запрашэнне, за частаван-

цыяна-рытмічныя кампаненты — усё ў апавяданні павіна быць «дысцыплінаваным», лаянаціна гаваркім, а галоўнае — асацыятыўна-далына-бойным. А гэта, думаецца, бывае толькі тады, калі пісьменнік сумеў наставіць персанаж у такіх своеасаблівых абставінах-канфліктах, якія даюць яму шырокую магчымаць актыўна і мэтанакіравана выяўляць свой характар, сваю індывідуальна-непаўторную псіхалогію, увесць свой інтэлект. Да таго ж, неабходна ўлічыць і тое, што апавяданне нават па сваёй жанравай прыродзе не перш за ўсё дэталізаванай шматлікасці падзейна-канфліктных сітуацый, а гэта вымагае ад пісьменніка перш за ўсё аднаго: яму трэба зрабіць так, каб кожная сюжэтна-структурная адзінка апавядання як мага больш несла строга мэтанакіраванай ідэйна-эстэтычнай нагрукі. І прыходзіцца толькі нашкадаваць, што гэтыя, на мой погляд, відавочныя ісціны не заўсёды ўлічвае аўтар «Вясенняга разліва».

У прыватнасці, апавяданне «Сорак кіламетраў роздому» мае прыкметны аўтарскі пралікі. Пра іх варта сказаць асобна, бо яны, мне здаецца, наогул з'яўляюцца тыповымі недахопамі мастацкай культуры Л. Гаўрыліна.

Напісанае ад першай асобы, апавяданне «Сорак кіламетраў роздому» раскавае пра чатырох аднавяскоўцаў. Яны працуюць у горадзе і часта наведваюцца дадому, пад свае сялянскія стрэхі, дзе жывуць іх бацькі і сем'я. У хлопцаў ёсць свае балючыя праблемы быту, ім даводзіцца бачыць родных толькі раз у тыдзень. А ў самага маладошага з іх, Міхася Самася, дык і наогул здарылася няшчасце: ад яго пайшла жонка Ліля.

Такім чынам, зусім ясна, што ў сюжэтна-кампазіцыйную аснову апавядання пісьменнік паклаў шматгранны і багаты, можна сказаць, нават аб'ёмна вельзарны жыццёвы матэрыял. І я разумею пісьменніка: ён вельмі ж хацеў яго даследаваць, пранікнуць у яго ўнутраную сутнасць і эстэтычна асэнсаваць. Так пачалася пакаты барацьбы з тэмай. І, вядома ж, у першую чаргу трэба было знайсці тую вызначальна-галоўную кропку, якая, кажучы словамі І. Бехера, дае «найлеп-

лад у абжыванні тэмы сучаснасці з'явіўся вянок санетаў «Выток», што ўвайшоў у першую кнігу Ул. Дзюбы «Вуліцы без назваў». Гэта гімн Беларускаму нафтавіку, той Беларусі, якая вікамі трымала ў сакрэце незвычайную гарываду. Мне здаецца, што вянок санетаў Ул. Дзюбы наша крытыка яшчэ належна не ацаніла.

Сінтэтычнай, шматпланавай мне ўяўляецца творчасць К. Камейшы. Ён паспяхова адлюстроўвае ў вершах лепшыя рысы нашага сучасніка — гараджаніна і вясцоўца — у іх непарыўнай сувязі з прыродай. Вершы «Будоўля», «Грузчыкі», «Івянецкія ганчары», «Трамвай» і іншыя — сведчанне таму, што паэт умее ўбачыць і адчуць тое новае, што назіраецца зараз у нашым жыцці.

Пранікаць у глыбіню нашага жыцця, ледзь не штодня сутыкацца са справамі нашага сучасніка, наведваць новабудоўлі, заводы, калгасы, саўгасы, адчуваць, што наш сучаснік — перш за ўсё чалавек працы. Гэтым павінен жыць кожны паэт. Асабліва вялікая адказнасць ускладаецца на тых, хто сёння мае па адной альбо па дзве паэтычныя кніжкі. Ім жа рухаць нашу літаратуру наперад, абжываць у ёй новыя тэмы, смялей узімаць пласты жыцця.

Яўген ХВАЛЕЙ, старшы метадыст-рэдактар абласнога Дома народнай творчасці, г. Мінск.

СУЧАСНІК:

У працы і літаратуры

Вышлі ў друку

ВЫДАВЕЦТВА «МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
Л. Арабей. Іскры ў попеле. Раман. На рускай мове. Мастак Г. Грак. 1973 г., 272 стар., тыраж 100 000 экз., цана 61 кап.
Ж. Аліўе. У краіне Індыйцаў. Апавяданні. Пераклад з французскай Н. Маціш. Манет і

афармленне мастака В. Аланьева. 1973 г., 96 стар., тыраж 17 000 экз., цана 28 кап.
Д. Бічэль-Загнетав. Дагані на кані. Вершы. Мастак Ю. Зайцаў. 1973 г., 23 стар., тыраж 100 000 экз., цана 19 кап.
Э. Бэзман. Чародка — белых варон. Раман. Пераклад з эстонскай М. Татура. Мастак А. Бятанова. 1973 г., 280 стар., тыраж 7 000 экз., цана 60 кап.
Хв. Жычка. Вуліца мая. Апавяданні. На рускай мове. Мастак А. Сальвоў. 1973 г., 101 стар., тыраж 100 000 экз., цана 33 кап.
У. Ляўданскі. Яшка прыляцеў.

Апавяданні. Мастак В. Ціхановіч. 1973 г., 23 стар., тыраж 50 000 экз., цана 9 кап.
У. Мажэвіч. Стрэлы на зялёнай палядцы. Аповесць. Мастак А. Філімонаў. 1973 г., 104 стар., тыраж 7 000 экз., цана 16 кап.
М. Янчанка. З людзьмі — добра. Апавяданні. Мастак В. Стасевіч. 1973 г., 44 стар., тыраж 50 000 экз., цана 18 кап.
ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»
П. Карнач. П. В. Масленікаў. (Серыя «Творчыя партрэты беларускіх мастакоў»). Мастацкі

рэдактар В. Харавіч. 1973 г., 48 стар., тыраж 3600 экз., цана 55 кап.
І. Назімава. М. А. Савіцін. (Серыя «Творчыя партрэты беларускіх мастакоў»). Мастацкі рэдактар В. Харавіч. 1973 г., 48 стар., тыраж 3600 экз., цана 57 кап.
А. Саламаха. Эліз Тырманд. (Серыя «Навы кампазітары»). Мастак В. Юрчанка. 1973 г., 72 стар., тыраж 22900 экз., цана 12 кап.
В. Хорсун. З дарог далёкіх і блізкіх. Мастак Ю. Шорын. 1973 г., 128 стар., тыраж 6500 экз., цана 19 кап.

Алесь ЯКІМОВІЧУ—70

Учора вядомаму беларускаму дзіцячаму пісьменніку Алесю Якімовічу споўнілася 70 год. Прайленне Саюза пісьменнікаў рэспублікі накіравала Алесю Іванавічу віншаванне, у якім гаворыцца:

«Паваняны Алесь Іванавіч!

Сардэчна віншuem Вас, аднаго са старэйшых беларускіх пісьменнікаў, у дзень Вашага слаўнага сямідзесяцігоддзя і шлём свае найлепшыя пажаданні.

Амаль паўвеку працуеце Вы на літаратурнай ніве і з'яўляецеся адным з тых, хто прымаў актыўны ўдзел у станаўленні сучаснай беларускай літаратуры. Пачаўшы свой творчы шлях у незабыўныя дзесяцігоддзі гады, Вы адразу ж вызначылі сваё сапраўднае высякароднае прызначэнне — тварыць для юнага чытача. Ваш шчодры талент падарыў дзецям розныя ў тэматычных і жанравых адносінах творы — вершы, апавяданні, аповесці, вершаваныя казкі... Яны карыстаюцца шырокай вядомасцю і любоўю ў маленькіх чытачоў, займаюць ганаровае месца ў іх першых бібліятэчках.

Вялікая Ваша заслуга і ў справе літаратурнай апрацоўкі і папулярнасці беларускіх народных казак. Кнігі казак, выдадзеныя пры Вашым удзеле, ацэнены па вартасці знаўцамі і аматарамі фальклору.

Ваш шматгранны талент праявіўся і ў цікавасці да гістарычнай тэмы. Ніядаўна Вы парадавалі нас новай аповесцю, прысвечанай Кастусю Каліноўскаму.

Нямала зроблена Вамі і ў галіне мастацкага перакладу. Вы пераклалі на родную мову творы Някрасава, Пушкіна, Маякоўскага і інш.

Нам прыемна таксама адзначыць, што творчую працу Вы паспяхова спалучаеце з актыўным удзелам у жыцці Саюза пісьменнікаў.

Жадаем Вам, дарагі Алесь Іванавіч, доўгіх і шчаслівых год жыцця, добрага здароўя і новых творчых здзяйсненняў!»

Рэдакцыя штогодніка «Літаратура і мастацтва» дала шчыра да гэтага віншавання і жадае юбіляру доўгіх год жыцця, моцнага здароўя, плёну ў працы.

М АСКВА. Сакавік 1973. Міжнародная сустрэча дзіцячых пісьменнікаў. Гаворыць Беларусь, гаворыць даўні, любімы сябар дзяцей Алесь Іванавіч Якімовіч. Людзі з розных кантынентаў з глыбокім хваляваннем слухаюць слова пра непаўторную кнігу «Ніколі не забудзем», напісаную самімі дзецьмі — удзельнікамі і сведкамі

Казка — творчасць калектыўная. Кожны здольны казачнік узбагачаў казку, уносіў у яе і сваю долю».

Кніга казак Алеся Якімовіча «Бацькаў дар» — сапраўдны скарб для юнага чытача. Адкрываючы гэты скарб, чалавек вучыцца дабру, працавітасці, народнай мудрасці, справядлівасці, павазе і любві да старэйшых людзей. Цяжка пераацаніць мастацкую вартасць казак Якімовіча.

«Даўно мяне вабіць і гісторыя», — гаворыць у сваёй аўтабіяграфіі пісьменнік. Аповесці «Базилёў курган», «Адкуль ліха на свеце», «Канец сервітуту» і «Кастусь Каліноўскі» — гэта кнігі пра пакуты, пра барацьбу мужнага беларускага народа ў неймаверна цяжкія гады прыгону.

Наш юны сучаснік стане багацей душой, навучыцца лепш цаніць заваёванае бацькамі, калі прачытае аповесці аб жыцці і барацьбе прыгоннага хлопчыка Пятруся і адважнага ваяка народнага паўстання 1863 года Кастуся Каліноўскага.

Алесь Якімовіч падарыў чытачу і выдатныя пераклады на беларускую мову паэм Някрасава «Каму на Русі жыць добра», «Мароз — чырвоны нос», казак Пушкіна, Яршова, баек Крылова, вершаў Маякоўскага.

Здаўна з'яўляецца Алесь Іванавіч настаўнікам і сябрам пісьменніцкай моладзі. За доўгія гады ў рэдакцыях дзіцячых часопісаў і ў выдавецтве «Беларусь» пісьменнік выхаваў многіх: вучыў майстэрству, назіральнасці, патрабавальным адносінам да слова. Вучыў і прадаўжае вучыць строга, бескампрамісна і разам з тым вельмі добраазычліва.

У свой час Алесь Іванавіч выкладаў беларускую мову і літаратуру. Тут я адкрыў адзін маленькі сакрэт: чаму мне асабліва прыемна сёння пісаць гэтыя радкі. Часта ўспамінаюцца трыццацігадыя гады, Мінская прафтэхшкола будаўнікоў, дзе я вучылася адну зіму.

У суровыя, галаднаватыя, завейныя дні нас сажавала слова Алеся Іванавіча і нават сама яго прысутнасць у класе. Русавалосы, з адкрытым добрым тварам, наш педагог проста і ясна расказваў пра лепшыя творы беларускай літаратуры, раскрываў характэрныя моманты мовы — пявучай, мудрай, светлай.

Майму настаўніку Алесю Іванавічу Якімовічу семдзесят гадоў. Бачу яго — рухавага, дзейнага, душэўна-маладога і думаю: не, гэта зусім не старасць! Жыццё, як кажуць, бурліць крыніцай. І адступаюць хваробы, час... Пісьменніка можна сустрэць і ў Палацы піянераў, і ў школе, і ў дзіцячай бібліятэцы глыбіннага раёна Беларусі.

Няхай жа доўга ходзіць па зямлі чалавек, цесна звязаны з народам карэннямі сваёй творчасці і ўсім сваім жыццём!

Эдзі АГНЯЦВЕТ.

ШЧАСЛІВЫ ДАР

Вялікай Айчынай вайны. Кожны радок гэтай кнігі гучыць, як званы Хатыні... «Дзеці павінны быць шчаслівымі», — гаворыць Алесь Якімовіч. І ён з асаблівай цеплынёй расказвае пра сучасных беларускіх дзяцей, пра літаратуру, закліканую выхоўваць «пачуццё сям'і адзінай».

Слухаю Алеся Іванавіча і прыгадваю адзін выпадак. Неяк ехала я па дарогах Беларусі. Шафёр аказаўся родам з вёскі Чурылава Уздзенскага раёна. Ён успамінаў сваіх добрых землякоў. І расказваў аб тым, што яму вядома ад дзядоў і прадзедаў. У вёсцы Чурылава ў даўні, дарэвалюцыйны час самым бедным быў род Якімовічаў. Дык вось адкуль ідзе радаслоўная вядомага беларускага пісьменніка!

Ад бядняцкай, цеснай хаты да круглага стала Міжнароднай сустрэчы дзіцячых пісьменнікаў — шлях вялікі, складаны і паспраўднаму слаўны. Алесь Якімовіч з'явіўся адным з пачынальнікаў савецкай беларускай літаратуры для дзяцей і юнацтва.

Пачынаў з вершаваных казак. Затым былі апавяданні пра першых піянераў (зборнікі «Залаты зуб», «Я — юны піянер», «Сябры» і іншыя), аповесці «Незвычайны мядзведзь», «Перамога», «Смелыя людзі».

Любоў А. Якімовіча да фальклору, уменне адбіраць у народных казках і па-свойму апрацоўваць усё найбольш разумнае, добрае, вечнае, — дае багаты плён. Вершаваную паэму-казку пра беларускага асілка «Каваль Вярнідуб», напісаную яшчэ ў 1929 годзе, і сёння з захапленнем чытаюць не толькі дзеці, але і дарослыя.

Над казкамі пісьменнік працуе ўсё жыццё, працуе з натхненнем, з вялікім майстэрствам. «Дарэмаг мне ў гэтай рабоце вопыт Якуба Коласа і Аляксея Талстога. Я пайшоў па іх следу, трымаўся іх прынцыпаў у пераказе народных казак: не даваў залішне волі сваёй фантазіі, але і не баяўся паправіць, там, дзе, мне здаецца, гэта трэба было зрабіць... Урэшце, ні адзін казачнік і не трымаўся нейкага пэўнага тэксту.

МУЖНАСЦЬ ДЗЕДА ПРАКОПА

Камендант Ганс Гершталь, вядома, не дадумаўся шукаць перапісчыкаў бальшавіцкай лістоўкі сярод нашага брата — вучняў Вышэйшага пачатковага вучылішча. Мы ж вучыліся толькі першы год. Грамадзі былі яшчэ невялікія. Хутчэй гэта маглі зрабіць гімназісты. Але там, як я ўжо казаў, вучыліся дзеці з багацейшых сем'яў. Ці ж будучы яны перапісваць бальшавіцкую лістоўку? Ніякага хаўрусу з імі ў нас не было. Яны глядзелі на нас, як на нявартых увагі пацаноў, а мы на іх, як на ганарыстых шляхцікоў.

Аршыты ў вёсках, дзе мы расклеівалі свае лістоўкі, тым часам не спыняліся. Хапалі і пісьменных і малапісьменных. Ніякія адгаворкі арыштаваных пад увагу не браліся. Калі нельга было даказаць, што ты перапісваў лістоўкі, дык нельга было даказаць і адваротнага: почырк жа ў перапісчыкаў друкаванымі літарамі быў адзін і той жа. Рабілі мы гэта з добрымі намерамі: каб Гершталь не знайшоў нас па почырках. Хто мог падумаць, што для яго гэта стане прычэпкай да ўсіх пісьменных.

Мы, завадатары гэтай справы, перажывалі страшэнна. Чаго толькі не прыдумвалі, каб вызваліць бязвінных людзей! І падкапацца пад турму з тыльнага боку... І падпаць самагонкаю варту — вартуюць жа там не самі немцы, а хлопцы з паліцыі Ліпая. А яны такія аматары да самагонкі, што бацьку роднага за яе прададуць. Але, папершае, дзе ўзяць самагонкі, а, па-другое, як да іх падступіцца? Была ў нас і такая думка, каб як-небудзь укараціць тоўстага Ліпая, а яшчэ лепш самога Герштала ды запатрабаваць абмену на арыштаваных.

Але ўсе нашы планы не мелі пад сабою ніякага грунту і заставаліся толькі пустымі марамі.

Нарэшце настаў самы страшны дзень: камендант расклеіў па мястэчку свой чарговы загад, у якім гаварылася, што пяць чалавек з арыштаваных перапісчыкаў бальшавіцкай лістоўкі будуць павешаны, а іншыя высланы ў Германію на шахты. Кара адбудзецца ў нядзелю, у кірмашовы дзень.

Я адчуваў самую большую віну: з мяне ж усё пачалося... Каб не пабег тады да помніка карало Казімежу перапісваць гэтую лістоўку, нічога б не было. Бо калі тэкст яе апынуўся нарэшце ў маіх руках, мне моцна захацелася, каб яе чыталі і ведалі не толькі ў мястэчку. Гэткае ж, вядома, было жаданне і ў маіх сяброў. І дарага ўсім нам лістоўка з гарачым заклікам да сялянскага люду дружна выступіць супроць кайзераўскіх захопнікаў пайшла гуляць па ўсёй воласці.

Што ж рабіць? Пайсці сказаць, што гэта я адзін усё зрабіў — не паверца. Назваць яшчэ і сваіх сяброў? Можна нас і не павесіць, як мала-летак, а толькі загоняць куды-небудзь у Нямецчыну... Таксама радасці мала і нам, і нашым бацькам. Ды і ведаў я толькі трох перапісчыкаў са свайго інтэрнацкага пакоя. Іншыя мне невядомы. Адным словам, куды ні кінь, дык клін.

Усю ноч я варочаўся з боку на бок. Галава трапічала і ад страшных думак, і ад болю. Трывожна спалі і мае сябры. І я цвёрда надумаўся: пайду і скажу, што я адзін усё гэта зрабіў. Ніякіх памочнікаў у мяне не было. А можа і паверца. Няхай будзе, што будзе! Мне адразу неяк стала лягчэй. Я нават пачаў ужо драмаць, як раптам пачуў стрэлы за акном. Стрэлалі недзе недалёка. Я пачуў хлопцаў. Мы спехам апрапуліся і выбеглі на двор. Тут ужо збіраліся настаўнікі, што жылі пры вучылішчы, і інтэрнатчыкі.

— Можна нашы вярнуліся? — пачуў я голас Лізаветы Адамаўны.

Гаварыла яна з нейкай, як мне здалося, радаснай надзеяй.

— Нашы далёка, — адказаў ёй Валяр'ян Іванавіч. — Можна, хіба разведка...

Настаўнікі прычлілі.

Стрэлліна спынілася, але на тым месцы, дзе яна адбывалася, неўзабаве ўспыхнула яркае полымя.

— Глядзіце, глядзіце! — загаманілі вакол. — Што гэта гарыць?

— Ці не валасное праўленне?

З НОВАЙ

Змест новай аповесці, якую я зараз пішу, — усталяванне Савецкай улады ў беларускай вёсцы пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі і барацьба супроць нямецкіх акупантаў у 1918 годзе. У гэтай барацьбе прымае ўдзел і падлетак Пятруся Валовіч (адзін з герояў аповесці «Канец сервітуту») са сваімі школьнымі сябрамі з Вышэйшага пачатковага вучылішча. Ад яго імя і вядзецца расказ.

АУТАР.

— А можа турма? Мы хацелі бегчы на пакар. Але Павел Кірылавіч строга закрычаў:

— Не смець нікуды адлучацца!

І сілаю пагнаў нас назад у інтэрнат.

А раніцай мы даведаліся, што згарэла не валасное праўленне, а турма. На яе напалі нейкі ўзброеныя людзі, выпусцілі арыштаваных і зніклі разам з імі невядома куды. Напалоханы Гершталь уцёк са сваёю аховаю з камендатуры. Некалькі стрэлаў зрабілі толькі турэмныя вартаўнікі. Тушыць турму ніхто не прыбег, і яна згарэла да самага падмурку.

Хто ж яны, гэтыя смелыя палётчыкі? (Толькі ў панядзелак я даведаўся ад Валодзі Ячэні, што завуць іх партызанамі. І адкуль ён усё ведае, гэты Ячэня?). Але хто б яны ні былі, для мяне было ясна адно: можна спакойна ісці дахаты па харчы!

Як лёгка неслі мяне ногі! Блыды ўсюды хоць адбавляй. Але самая страшная сённяшняя бяда мінула.

Недалёка ад сваёй Галынаўкі я сустрэў дзеда Пракопа. Яго везлі на яго ж кані, запрэжаным у павозку, два нямецкія салдаты. Дзедаў твар быў скрываўлены. Ён цяжка дыхаў. «Хто ж яго так знявечыў? — падумаў я. — І чаму вязуць яго ў бальніцу немцы, а не хто з суседзяў?»

Я запытаўся:

— Дзед Пракоп, што з вамі?

Адзін з салдатаў наставіў на мяне вінтоўку:

— Цурыкі!

Устрыжожаны ўбачаным, я пайшоў далей. Значыць, не хто, а яны, немцы, акрываўлілі дзеда Пракопа і, відаць, не ў бальніцу вязуць яго... Што ж благага мог зрабіць ён гэтым недаваркам? Чаго яны прычліліся да старога чалавека? Ён жа непісьменны і не мог перапісваць лістовак. Я ўспомніў, што дзед гаварыў пра бярвенні з панскага лесу. Няўжо за іх?

Дома я даведаўся, што здарылася з дзедам Пракопам. Апошнія дні немцы з суседняга гарнізона заўзята вырываўлі ў галынаўцаў плату за панскі лес, высечаны раней з дазволу сельскага Савета. Пан, відаць, даў ім добры барыш за такую работу, і яны стараліся, як маглі. Хто меў грошы, разлічыліся самі. Засталіся толькі такія, як дзед Пракоп, у якіх няма і капейкі за душою. Дзед так і сказаў нямецкім зборшчыкам. «Няма грошай—

Сын буйнога архітэктара У. В. Стасаў нарадзіўся ў сям'і, вядомай сваімі дэмакратычнымі традыцыямі.

Яго брат Д. В. Стасаў быў вядым рускім адвакатам, грамадскім і музычным дзеячам; пляменніца А. Д. Стасава стала саратнікам У. І. Леніна, адным з актыўных дзеячоў КПСС.

Стасаў атрымаў шырокую і рознабаковую адукацыю. Ён скончыў Пецярбургскае вучылішча правазнаўства і пасля трохгадовага знаходжання ў Італіі цалкам прысвяціў сябе глыбокаму вывучэнню і папулярнаму мастацтваў — музыкі, жывапісу, скульптуры, архітэктары, народнай творчасці.

Пачынаючы з першых артыкулаў у часопісе «Отечественные записки», што з'явіліся ў 1847 годзе, Стасаў многія гады актыўна выступаў у друку па пытаннях гісторыі мастацтва і сучаснай творчасці, заваяваўшы славу буйнейшага рускага мастацкага

— М. П. Мусаргскага, аўтара опер «Барыс Гадую» і «Хаваншчына», аднаго з членаў «Магутнай кучкі» — славу тага гуртка рускіх кампазітараў, названай так упершыню ў адным з артыкулаў Стасава.

Адметна, што сюжэты опер Мусаргскага, оперы «Князь Ігар» Барадзіна, некаторых опер Рымскага-Корсакава і шэрагу праграмных сімфанічных твораў вялікіх рускіх кампазітараў былі прапанаваны аўтарам Стасавым.

Чалавек незвычайнага розуму і таленту, ён паводле слоў Шаліяпа, «любіў рускае мастацтва і глыбока верыў у яго магутнасць», у яго яркую самабытнасць і арыгінальнасць быў надзелены, паводле выказвання Рэбіна, асаблівай чуйнасцю «лепшага, новага».

Адна з вялікіх заслуг Стасава — энергічная падтрымка і папулярнае выдатнага мастацтва «перасоўніка» — вельмі таленавітых рускіх мастакоў-рэалістаў Рэбіна, Сурывава, Крамскага, Леві-

Іосіф Іосіфавіч ЖЫНОВІЧ (Жыдовіч)

Савецкае музычнае мастацтва панесла цяжкую страту. На 67-м годзе жыцця, пасля цяжкай працяглай хваробы, памёр выдатны музыкант, дырыжор і кампазітар, народны артыст СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, прафесар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, мастак кіраўнік Народнага аркестра БССР Іосіф Іосіфавіч Жыновіч (Жыдовіч).

І. І. Жыновіч нарадзіўся ў 1907 годзе ў сям'і селяніна вёскі Арэшкавічы Пухавіцкага раёна Мінскай вобласці. Любоў да нацыянальнага народнага інструмента — цымбалаў — вызначыла ў далейшым напрамак яго творчага шляху. У 1922 годзе 15-гадовы цымбаліст-аматар быў запрошаны ў Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр (цяпер Беларускі дзяржаўны ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы) і становіцца першым цымбалістам-прафесіяналам у гісторыі Беларускай музыкі.

У 1930 годзе І. І. Жыновіч скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. У 1930—1935 гг. быў артыстам, а затым кіраўніком ансамбля народных інструментаў пры Беларускім дзяржаўным музычным тэхнікуме, з 1938 года — канцэртмайстрам аркестра народных інструментаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У 1941 годзе І. І. Жыновіч скончыў Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю па класу народных інструментаў.

У гады Вялікай Айчыннай вайны І. І. Жыновіч — удзельнік франтавых канцэртных брыгад, з 1943 года — саліст-цымбаліст Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета. Пасля вяртання ў вызвалены Мінск ён кіраваў класам народных інструментаў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. У 1949 годзе — загадчык кафедры народных інструментаў, з 1963 года — прафесар кансерваторыі. З 1946 года І. І. Жыновіч з'яўляўся пазаштатным мастацкім кіраўніком Дзяржаўнага народнага аркестра БССР.

І. І. Жыновіч — адзін з буйнейшых знаўцаў Беларускай народнай музыкі. Яго лярэ належаць таленавітыя тэорыі для аркестра беларускіх народных інструментаў, квартэта цымбал, цымбал і фартэпіяна, апрацоўкі беларускіх народных песень.

а таксама шматлікія пералажэнні п'ес іншых кампазітараў для аркестра беларускіх народных інструментаў.

Музычная грамадскасць ведае І. І. Жыновіча як мудрага памочніка і сябра самадзейнага музычнага мастацтва, развіццю і росквіту якога ён аддаў многа ўвагі і сіл. І. І. Жыновіч стварыў выканаўчую школу, выхаваў шматлікі атрад вучняў, якія працягваюць яго творчую дзейнасць па далейшаму развіццю Беларускай народнай музычнай культуры.

Партыя і ўрад высока ацанілі заслугі І. І. Жыновіча. Ён быў удастоены ганаровых званняў народнага артыста СССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР, узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі «Знак Пашаны» і медалямі.

Светлая памяць пра Іосіфа Іосіфавіча Жыновіча, выдатнага дзеяча савецкага музычнага мастацтва, цудоўнага чалавека, вернага сына сваёй Радзімы, назавешчы захавецца ў нашых сэрцах.

П. М. Машэраў, Ф. А. Сурганав, Ц. Я. Кісялёў, А. Н. Аксёнаў, Л. Г. Кляцноў, А. Т. Кузьмін, У. Е. Лабанок, У. Ф. Міцкевіч, М. Н. Полазаў, І. Я. Паляжэў, А. А. Смірноў, М. І. Лагір, Я. П. Нікулкін, У. І. Падрэз, І. М. Трацяк, В. Ф. Шаўра, К. А. Фурцава, І. Ф. Клімаў, Н. Л. Сняжкова, С. В. Марцэлеў, Ю. М. Міхневіч, Л. П. Александровіч, А. В. Багатыроў, В. А. Бурковіч, Я. А. Глебаў, Ю. М. Яфімаў, Г. Н. Загародні, М. В. Кавалёў, У. У. Корш-Саблін, А. І. Клімава, А. І. Каландзёнак, І. М. Лучанок, П. С. Малчанав, Т. М. Ніжнікава, У. У. Алоўнікаў, А. А. Астрамецкі, С. М. Пуцціль, В. С. Пратасеня, Е. Б. Парватаў, Я. М. Палосін, С. А. Петровіч, Л. Г. Рахленка, Л. І. Ржэцкая, М. М. Слюнькоў, Я. І. Скурко (Максім Танк), З. Ф. Стома, Ю. У. Семянкі, В. Ф. Сербін, Г. І. Ціговіч, Р. Р. Шырма.

ВЯЛІКІ КРЫТЫК і МАСТАЦТВАЗНАЎЦА

14 студзеня споўнілася 150 гадоў з дня нараджэння выдатнага прадстаўніка рускай прагрэсіўнай інтэлігенцыі XIX стагоддзя, выдатнага музычнага і мастацкага крытыка Уладзіміра Васільевіча Стасава. Гэта дата адзначаецца сусветнай грамадскасцю па рашэнню ЮНЕСКО.

Музычнага крытыка мінулага стагоддзя.

Шырыня, шматграннасць мастацкіх інтарэсаў Стасава, барацьба за ўстаўленне рэалістычных, дэмакратычных прынцыпаў, энергічная падтрымка ім перадавога, прагрэсіўнага напрамку ў рускім мастацтве зрабілі яго імя шырока вядомым.

З гарачай зацікаўленасцю ставіўся Стасаў да творчасці вялікіх рускіх пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, акцёраў, а з многімі з іх — Львом Талстым, Горкім, Рэпіным, Глінкам, Даргамыжскім, Мусаргскім, Рымскім-Корсаковым, Барадзіным, Шаліяпным, Антакольскім — асабіста сябраваў.

Прапагандуючы іх лепшыя творы, ярка раскрываючы наватарства, мастацкую дасканаласць, прагрэсіўны ідэяна-эстэтычны сэнс, народнасць і нацыянальную характэрнасць, крытык сцвярджаў сусветнае значэнне вялікага рускага мастацтва.

Стасаў высокая ацаніў нацыянальны геній заснавальніка рускай музычнай класікі М. І. Глінкі — першага з катгорыі вялікіх рускіх кампазітараў, чыя музыка з'яўляецца гордасцю Расіі, новым словам у развіцці сусветнай музычнай культуры. «У многіх адносінах, — пісаў Стасаў, — Глінка мае ў рускай музыцы такое ж значэнне, як Пушкін у рускай паэзіі».

Гэту любоў і захапленне музыкай неўміручых опер Глінкі «Іван Сусанін» і «Руслан і Людміла», яго рамансамі, намернымі і сімфанічнымі шэдэўрамі Стасаў пранёс праз усё жыццё, прысвяціўшы кампазітару многія артыкулы і напісаўшы яго першую навуковую біяграфію.

Крытыку належаць і першая грунтоўная біяграфія другога генія рускай музыкі

тана і іншых удзельнікаў арганізаванага ў 1870 годзе «Таварыства перасоўных мастацкіх выставак», чые карціны на рускія сюжэты ўпрыгожылі потым Трацякоўскую галерэю ў Маскве і іншыя буйнейшыя мастацкія музеі нашай краіны.

Змагаючыся за нацыянальна-самабытнае, дэмакратычнае мастацтва, Стасаў падкрэсліваў, што «...у нетрах рускага народа заўсёды ляжалі і ляжаць такія высокія, магутныя сілы, якія ні з чым нельга параўнаць і якія ніколі, ніколі не будуць вычарпаны».

Гарачы патрыёт радзімы, перадавога рускага мастацтва, ён ваража адносіўся да нацыянальнай абмежаванасці. З глыбокай павагай ставіўся Стасаў да культурнай спадчыны ўсіх народаў свету, добра ведаў і высока цаніў лепшыя дасягненні сусветнай літаратуры і мастацтва.

У творчай спадчыне Стасава побач са шматлікімі, часта вострапалемічнымі артыкуламі важнае месца займаюць гісторыка-крытычныя агляды, сярод якіх вызначаецца яго праца «25 гадоў рускага мастацтва». Выдадзеныя асобнымі зборнікамі яго артыкулы, перапіска з вядомымі дзеячамі рускай культуры — вельмі каштоўныя дакументы эпохі, яркае сведчанне ідэяна-мастацкай сілы і магутнасці вялікага рускага мастацтва.

Імя Уладзіміра Васільевіча Стасава па праву стаіць у шэрагу слаўных імён вялікіх прадстаўнікоў рускага мастацтва, якія ўнеслі неацэнны ўклад у развіццё сусветнай культуры.

Барыс РУНОУ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

(АДН).

Пералісты і крышталёвы спеў яго цымбалаў, здаецца, не адыхаў ніколі. На радыёхвалі і на канцэртных эстрадах, на грамплацінках, у кінафільмах. Іосіф Жыновіч быў народжаным для музыкі, і гэта адчувалася ва ўсім, што ён рабіў як яе прапагандыст, як віртуоз-выканаўца, як настаўнік і тэарэтык. Калі я часам сустракаю знаёмыя мне радкі паэмы «Прыгоды цымбала» А. Куляшова, дзе сказана: «Дакраніся ж, музыка, да струн бессмяротнай рукой!.. І ўраз праімчаўся па струнах вихор, і не ёлка адна завінела пад ветрам, а бор...», чую струны І. Жыновіча.

Удумлівы і дапытлівы артыст, ён не ведаў спакою і штодня ўдасканальваў сваё майстэрства. З самых простых і агульнавядомых мелодый І. Жыновіч «здабываў» непаўторнае характо і раскрываў народны характар нават і немудрагелістай полечкі. Яго выступленні — сольныя і ў ансамблі з аркестрам — пацвярджалі найвялікшыя магчымасці цымбала: гэты інструмент можа перадаць драматызм класічных твораў, акрыленасць фальклорнага ўзору, можа саборнічаць з сімфанічным аркестрам, як фартэпіяна або скрыпка, і быць тонкім

ЯГО МУЗЫКА ЗАСТАНЕЦЦА З НАМІ

і далікатным акампаніятарам спеваў... Разам са сваімі калегамі і вучнямі Іосіф Іосіфавіч пашырыў рэпертуарныя даягледы народнага інструмента, паказаўшы, што цымбалы такі ж паўнапраўны інструмент, як і ўсе іншыя, здатны хваляваць сэрцы і зусім непасрэдных слухачоў масавай аўдыторыі. І дасведчаных знаўцаў-эрудытаў.

Для кампазітараў, чые творы выконваў І. Жыновіч і Дзяржаўны народны аркестр БССР, якім ён кіраваў, сустрачы з такім патрабавальным і чутым да характэрнага мастаком былі шчаслівымі. Як дырыжор, ён заўсёды падначальваў усё раскрыццю аўтарскай задумкі, яму былі чужыя пазёрства і жаданне прадэманстраваць сваю ўладу над аркестрам. Ён і далёкія гастрольныя маршруты гэтага калектыву пад кіраўніцтвам І. Жыновіча памнажалі шэрагі гарачых прыхільнікаў Беларускай народнай музыкі і арыгінальнага інструмента — цымбала. Музыкантам апладзіравалі рыбакі Ціхага акіяна і гарнякі

Данбаса, пагранічнікі Брэста і металургі Урала, іх вітала сталіца краіны — Масква. Еўропа і Амерыка слухалі і здзіўляліся багаццю музычнай мовы цымбал пад рукамі такога музыканта, як Жыновіч і яго вучні.

Высокі прафесіяналізм і шырае захапленне справай, якой ён служыў больш за пяцьдзесат гадоў, зрабілі з яго яркага прадстаўніка Беларускай савецкай культуры.

...І паўтараеш словы паэта: «Як жа дзеда не стала, іх голас не змоў на зямлі, бо адразу цымбалы да ўнука іграць перайшлі...» І доўга яшчэ мы будзем адчуваць у цымбальных спевах водгулле «голосу Жыновіча»!

Дзімтрый ЛУКАС,
заслужаны дзеяч
мастацтваў БССР.

Саюз кампазітараў БССР і Беларускае аддзяленне Музфонду СССР глыбока смуткуюць у сувязі з вялікай стратай — смерцю народнага артыста СССР, прафесара Іосіфа Іосіфавіча Жыновіча і выказваюць спачуванне родным і бліжнім памёршага.

ЗНАЁМЫЯ ГАЛАСЫ

ТАК ПАВЯЛЯЮСЯ здаўна: мы приходзім у філармонію, каб паслухаць артыстаў-прафесіяналаў. На гэты ж раз з філарманічнай сцэны гучалі галасы спевакоў-аматараў. Прыемны сюрпрыз — канцэрт салістаў-лаўрэатаў усеаюзных, рэспубліканскіх, абласных фестываляў, конкурсаў і аглядаў самадзейнага мастацтва падрыхтаваў Дом мастацкай самадзейнасці Мінскага абласнога савета прафсаюзаў.

Выступленне пераможцаў шматлікіх конкурсаў у філармоніі яшчэ раз засведчыла, што самадзейнае мастацтва ў нас сталее, расце і шырыцца, уцягваючы ў сваю арбіту ўсё новыя таленты.

...З дзіцячых год Маіна любіць песню. Дзяўчынка-падлетак са сваімі сяброўкамі ў час вайны прыходзіла ў шпіталь і спявала раненым байцам «Зямлянку», «Качошчу» і іншыя папулярныя песні. З таго часу мінула німала гадоў. Як самае дарагое, захоўвае ў сваім сэрцы любоў да песні дацэнт Беларускага політэхнічнага інстытута, кандыдат архітэктуры Маіна Іванаўна Ерусалімчык. Нялёгка займацца выхаваннем будучых архітэктараў, навуковай работай і ў той жа час не прпусціць ніводнага занятку ў студыі.

Маіна Іванаўна сваім выступленнем адчырпіла гэты цікавы канцэрт. У яе рэпертуары песня Ю. Семіянікі на вершы А. Бачылы «Расцітай, Беларусь», руская народная песня «Матухна, ціт ў полі пыльна», рамансы П. Чайкоўскага, А. Глазунова, П. Булахава, А. Рубінштэйна, арыя Керубіна з оперы «Вяселле Фігара» В. Моцарта. Спявачка ўмее перадаць настрой і змест песні. Слухаць яе прыемна.

Даўно сябрае з песняй старшы інжынер Мінскага станкабудаўнічага завода імя Кастрычніцкай рэвалюцыі Генадзь Латышаў. Калі вучыўся ў політэхнічным інстытуце, удзельнічаў у студэнцкім хоры. З гэтага і пачалося яго сур'ёзнае захапленне песняй. І ён, вопытны інжынер-канструктар, робіцца вучнем, калі ідзе на заняткі ў студыю да свайго педагога Б. Нікольскага, Хвалюцка і непаклоцца, дярліва слухае, парадзі і заўвагі строгага настаўніка.

Лёгка і свабодна льецца голас спевака. Узрушана ажыўлялася зала, калі ён выконваў «Песню аб Радзіме» Д. Смольскага на вершы У. Бойкі, «На цябе пагляджу» М. Баланчывадзе (верш Б. Абашыдзе), рамансы П. Чайкоўскага, Р. Глэра, арыя Стэфана з оперы «Страшны двор» С. Машоці і інш.

Поспеху салістаў М. Ерусалімчык і Г. Латышава спрыяла добрае суправаджэнне канцэртмайстра Наталлі Чыковай.

Здольнай спявачкай заявіла сябе выхавацельніца дзіцячага сада № 219 Таццяна Грэкава. Яна — удзельніца мастацкай самадзейнасці аўтазавада. Любіць народную песню, адчувае яе характэрна і імкнецца перадаць сваю захопленасць глядачам. Шматлікія яе выступленні ў калгасах і саўгасах, у цэхах завода праходзяць з нязменным поспехам. З запалам, вясела праспявала яна «Сямёнаўну» С. Бабышына на вершы Ю. Пагарэльскага. Праінікіёна прагучалі ў яе

лаца культуры камбіната «Беларуськалій» горада Салігорска. У суправаджэнні эстрадна-сімфанічнага аркестра «Юнацтва Палесся» (кіраўнік і дырыжор Валерыя Старавойтаў) выступіла салістка — інжынер камбіната Валянціна Мішына і яе маладыя паплечнікі Галіна Вінаградава і Надзея Голуб.

Валянціна Мішына — лаўрэат рэспубліканскага конкурсу палітычнай песні і абласнога конкурсу савецкай песні. Яна — не навчок на тэлебачанні, яе ведаюць як палымянага прапагандыста сучаснай савецкай песні. На жаль, на гэты раз яна выглядала крыху стомленай і сіванавай.

Дырыжор аркестра В. Старавойтаў так захапіўся трамбонамі, трубамаі ды саксафонамі, што нават моцны голас Валянціны Мішынай на фоне мядзянага буму страціў свае фарбы. Галасоў жа салістаў Галіны Вінаградавай і Надзеі Голуб паогул не было чуваць, не выратавалі нават мікрафоны.

Выклікае здзіўленне выкананне папулярнай песні А. Гурылёва «Однозвучно гремит колокольчик». Ад песні-элегіі, яе святой журбо-

УСВЕТЛЫЯ вокны заглядаюцца заінелыя, азяблыя сосны. Яны ледзь не дакранаюцца галінкамі да шый, ціха-ціхенька шумяць.

Мікалай Трыгубаў стаіць ля акна і любуецца кашлатымі бела-зялёнымі соснамі. Ён толькі што прыйшоў з прагулкі, з тых заснежаных сцяжынак, што пралеглі праз хвойнік ды ельнік, дзе адбіваюць на звычкіх дрэвах свае тэлеграмны дзятлы і пашчотна пяюць у самых верхна-

працуюць у прафілакторыі, — гаворыць Мікалай Трыгубаў.

Яго думку падтрымліваюць і іншыя. Задаволены сваім адпачынкам слесар Уладзімір Скогараў і газаэлектрзаваршчык Міхаіл Левікаў, тэлефаністка Марыя Гутарава і станочніца Мая Варганова.

У прафілакторыі прыязджаюць і сем'ямі. Вось муж і жонка Таратышавы. Міхаіл Барысавіч працуе фрэзероўшчыкам, а Люд-

СЯРОД СОСЕН ЗАСНЕЖАННЫХ...

лінах зімовыя пяюнкі — невялічкія птушкі крыкадзюбы.

Добра адпачываецца на водшыбе горада, сярод зімовай цішыні і спакою. Сюды, у прафілакторыі вытворчага дрэваапрацоўчага аб'яднання, токара Мікалая Трыгубава накіраваў на адпачынак рабочком. Кожны раз пасля заканчэння свайго змены ён прыязджае сюды, каб набрацца сіл, падлячыцца, адпачыць. Тут ён прабудзе дваццаць чатыры дні — таі тэрмін пуцёўкі.

— Падабаецца мне тут, добра, шчырыя людзі

міла Леанідаўна — станочніцай. Адпачываюць тут таксама муж і жонка Васіль Мацвеевіч і Любоў Васільеўна Трыбілуставы. Ён — інжынер, а яна — аператар.

— Тым, хто прыязджае сюды, створаны ўсе ўмовы для добрага адпачынку, — гаворыць В. М. Трыбілустаў.

І мы перананаліся, што гэта сапраўды так, калі пазнаёмліся бліжэй з прафілакторыем, з тымі, хто абслугоўвае адпачываючых, хто дае, каб яны адчувалі сябе тут, як дома, каб забіраўся сіл для новых працоўных спраў.

Вось гадоўны ўрач Аляксандр Сямёнавіч Клемязь. Працуе ён тут тры гады, з першага дня заснавання прафілакторыя. Ён згуртаваў дружны, зладжаны калектыў медыцынскіх работнікаў.

Да паслуг адпачываючых у прафілакторыі ёсць фізкакабінет, водалячэбніца, працэдурны, масажны і іншыя кабінеты. І ў тым, што наладжана добрая іх работа — заслуга ўсяго медыцынскага персаналу. Урач Фаіна Валкавіцкая, старшая медсястра Тамара Леўшукіца, медсястры Вольга Клемязь, Раіса Канаплянік, Марыя Сучкова...

А зайдзіце ў сталовку прафілакторыя. На сталах, засланых беласнежным абрусамі, адпачываючых заўсёды чакае смачны абед. Афіцыянткі Ганна Каленік і Ірына Жукава ветліва запрашаюць паспытаць стравы, што падрыхтавалі наварыхі Эмілія Барашкіна і Зінаіда Раманова.

— Думаем, што рабочыя не ў крыўдзе на нас, — усміхаецца Эмілія Барашкіна. — Усё са свежых прадуктаў, каларыйнае.

— Сапраўды, кухараць яны добра, зварачь ежу, што толькі, як кажуць, пальчыкі абліжаш, — зазначае Мая Варганова.

Да паслуг тых, хто тут адпачывае — бібліятэка, клуб. Вечарамі рабочыя ў чырвоным кутку могуць паглядзець цікавую тэлевізійную перадачу.

У клубе наладжваюцца сустрэчы з пісьменнікамі, артыстамі Гомельскай абласной філармоніі, удзельнікамі Вялікай Айчыннай вайны.

Кожны месяц у санаторным прафілакторыі працягваюць сваё здароўе каля ста рабочых і служачых Гомельскага вытворчага дрэваапрацоўчага аб'яднання. З кім бы з іх вы ні пагутарылі, кожны скажа:

— Мы вельмі задаволены сваім адпачынкам.

...Неўзабаве пакіне прафілакторыі токар Мікалай Трыгубаў. Ён будзе часта ўспамінаць пошум кашлатых заінелых сосен.

В. МАРЫНІЧ.

Спявае Таццяна Грэкава — выхавацельніца дзіцячага сада, салістка народнага хору Мінскага аўтазавада. Фота А. ДУДКІНА.

выкананні папулярнай песні «Снег сівізны» Р. Панамарэвіч і В. Бокава, «Гляджу ў азёры сінія» Л. Афанасьева і І. Шафярана.

У другім аддзяленні канцэрта выступілі удзельнікі мастацкай самадзейнасці па-

ты і смутку нічога не заста-лося. Ніхто не забараняе апрацоўваць нашы песенныя скарбы для эстрадных аркестраў. Але, відаць, рабіць гэта трэба тактоўна, з большай адназначнасцю.

Канцэрт «Знаёмыя гала-

сы» — добры пачатак у прапагандзе лепшых здабыткаў творчасці салістаў-аматараў. І трэба, каб іх знаёмыя галасы часцей гучалі па радыё, тэлебачанні і на філарманічнай сцэне.

Д. КУДЗЕЛЬКА.

СПЯВАЮЦЬ БАНДУРА З ЦЫМБАЛАМІ

Моцная дружба звязвае працоўных беларускага горада Рэчыцы з украінскімі Прылукамі. Даўнія сувязі падтрымліваюць гэтыя гарады і раёны братніх рэспублік. Рабочыя і калгаснікі спабораюцца за паспяховае выкананне планаў дзевятай пяцігодкі, абменьваюцца вопытам.

Сябруюць і музычныя калектывы. Гасцінна, хлебам-соллю, цёплым ўсмішкамі і кветкамі сустрэлі на Чарнігаўшчыне пасланцоў з Рэчыцы, якія прынялі ўдзел у святкаванні слаўнага юбілею — 30-годдзя з дня вызвалення Прылуцчыны ад гітлераўскіх захопнікаў.

А нядаўна з вiзiтам у ад-

каз на ўрачыстасці, прысвечаныя 30-годдзю вызвалення Рэчыцы і раёна ад фашыскай навалы, прыехалі госці з Прылук.

У вішаваннях прагучалі патрыятычныя вершы і песні, выконваліся украінскія і беларускія народныя танцы. Гарачыя воплескі слухачоў былі лепшай узнагародай і

для салістаў народнага ансамбля песні і танца «Дняпро» Рэчыцкага гарадскога дома культуры, і для вакальнага ансамбля «Прылучанка» з Украіны.

На Чарнігаўскім абласным фестывалі «Мелодыі дружбы» жаданымі гасцямі былі і спевакі з Беларусі — жаночы вакальны ансамбль Рэчыцкага гарадскога дома культуры.

Аляксей САСНОК, намеснік рэдактара Рэчыцкай аб'яднанай газеты «Дняпро».

ТВОРЫ жывалісу або скульптуры жывуць сваім мастойным жыццём. Сцэнічная прастора, вырашана тэатральным мастаком, раскрываецца ў спалучэнні з тэкстам п'есы, музыкой, святлом.

каў на коласаўскай сцэне. Яўген Дзмітрыевіч пачаў свой шлях як жывапісец - дэкаратар. Неўзабаве ён прапанаваў сваё арыгінальнае рашэнне спектакляў. Так было з «Пінскай шляхтай» В. Ду-

ляў на п'есах розных аўтараў аформіў Яўген Дзмітрыевіч на сцэне тэатра імя Якуба Коласа. А кожная новая п'еса — гэта новы свет, іншая эпоха, новыя людзі, новы быт. Нездарма У. І. Неміровіч-Данчанка лю-

такль Яўген Дзмітрыевіч. Адзінокая калона, вынесена на авансцэну і заклееная дэкрэтамі 1917—1918 гг., перасоўная за слона, зманціраваная з фрагментаў ліпеньскіх газет і лістовак, і чырвоная палатнішча, якое

УЗЛЁТ МАЙСТЭРСТВА

ДА 60-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ НАРОДНАГА МАСТАКА БССР Я. І. НИКАЛАЕВА

Яна жыве, дышае, рухаецца, трансфармуецца і раскрываецца толькі ў час спектакля, яна і ёсць толькі ў момант успрымання глядачом.

Сучасны тэатральны мастак актыўна ўзаемадзейнічае з аўтарам, рэжысёрам, кампазітарам, з усімі кампанентамі тэатральнага мастацтва. Часам менавіта мастаку выпадае ганаровая роля стаць сцяганосцам ідэі спектакля, дакладна паказаць усю глыбіню і складанасць яго.

Усё гэта міжволі прыходзіць у галаву, калі пачынаеш асэнсоўваць велізарны творчы шлях, пройдзены народным мастаком БССР Яўгенам Дзмітрыевічам Нікалаевым за сорак гадоў нястомных творчых пошу-

ніна-Марц'якевіча, «Пагібельлю воўка» Э. Самуйленка. Адрасу стала ясна, што ў тэатры выраэцікавы і самабытны мастак, які тонка і глыбока адчувае беларускую літаратуру, любіць беларускую прыроду, умее спасцігаць асабліваці нацыянальнага характару.

Глядачы Масквы, Мінска, Кіева, Львова, Адэсы і многіх іншых гарадоў Украіны і Расіі не раз апладзіравалі цудоўным маляўнічым панарамам Нікалаева да такіх спектакляў, як «Разбуранае гняздо», «Святло з Усходу», «Крыніцы», «Лявоніха», «Пялюць жаваранкі», «Наваліца будзе», «Бацькаўшчына», «Зайна пад стрэхамі», і многіх іншых.

Больш за 170 спектак-

біў паўтараць, што няма ні тэатра рэжысёра, ні тэатра акцёра, ні тэатра мастака. Ёсць тэатр аўтара.

Чулы мастак Нікалаев смела звяртаецца да ўсяго новага, перадавага. Ён майстэрскі авалодвае мовай тэатральнай метафары і ёмістага глыбокага сімвала. Будучы паслядоўнікам рэалістычных традыцый савецкага мастацтва, ён у сваёй творчасці дасягае асаблівай вострыні думкі і вобразнага бачання.

Напярэдадні 50-годдзя Беларусі мы ў тэатры ўпершыню сустрэліся з такой формай драматургіі, як дакументальная драма. Гэта была п'еса М. Шатрова «Шостае ліпеня». Афармляў спектак-

пераразае па дыяганалі зацягнутую сцэну, і знаёмыя кожнаму дэталі кабінета Леніна, сілует Крамлёўскай сцяны — фрагменты, якія ствараюць эфект падзей, што адбываюцца. За гэты спектакль Я. Д. Нікалаев быў удастоены звання лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР.

Потым ён афармляе на сцэне «Уладу цемры» А. Талстога. Скрозь простую драўляную раму бачны насціл з негавяных дошак. І на ім — прыкметы сялянскага быту Расіі сярэдзіны мінулага стагоддзя. А як паслухмяна мастаку сцэнічная прастора! Яна лёгка ператвараецца то ў хату, то ў свіран, то ў двор, то ў чыстае поле.

Аб такім рэалізме гаварыў некалі Горкі, як аб рэалізме, адточаным да сімвалаў.

А «Багна» А. Астроўскага? Своеасаблівае канфігурацыя залатых і сярэбраных купалоў, увенчаных крыжамі, — ўзнікае вобраз старой Масквы. Якім маленькім здаецца спачатку Кісельнікаў з яго наіўнай верай у хрысціянскую пакарлівасць! Але, калі ў фінале спектакля ад гнеўнага позірку Кісельнікава, накіраванага ў неба, пачынаюць гойдацца званіцы як бы ў нячутным набаве, глядач назмемна сустракае гэтую сцэнічную алегорыю аваяцый.

Цяпер мастак завяршае работу над адным з праграмных твораў сезона — п'есай Г. Бакарова

«Стэлявары». Гэта шматпланавы твор аб сучасным рабочым класе. І зноў пошукі, пошукі і яшчэ раз пошукі.

Сёння Яўгена Дзмітрыевіча Нікалаева можна з поўным правам аднесці да вядучых майстроў сучаснай савецкай сцэнаграфіі. Сваё 60-годдзе Яўген Дзмітрыевіч сустракае поўны творчых сіл, грамадзянскага тэмпераменту. Усе, хто ведаюць яго, прасякнуты павагай да гэтага выдатнага чалавека, таварыша, сапраўднага камуніста.

С. КАЗІМІРОВСКИ,
заслужаны дзеяч мастацтваў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, галоўны рэжысёр тэатра імя Якуба Коласа.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯЎ
«ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

АДКАЗВАЮЦЬ:

Міністэрства асветы БССР;

і Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў

БССР па кінематаграфіі

Рэдакцыя штотыднёвіка летась надрукавала рад матэрыялаў на тэму: школа і кіно. У карэспандэнцыях і артыкулах «Экран збірае дапытлівых», «Фільмы, патрэбныя школе», «Чароўна сіла экрана» і іншых узнімаюцца пытанні аб неабходнасці павялічыць выпуск вучэбных фільмаў, аб шырокім выкарыстанні іх у вучэбна-выхаваўчым працэсе.

Намеснік міністра асветы БССР Г. Канцавая лічыць, што выступленні газеты правільныя і своечасовыя. У сваім адказе рэдакцыі яна піша:

«У агульнаадукацыйных школах рэспублікі створаны неабходныя ўмовы для актыўнага выкарыстання тэхнічных сродкаў. Ва ўсіх сярэдніх і большасці васьмігадовых школ ёсць кінаапараты, магнітафоны, тэлевізары. Для забеспячэння школ вучэбнымі карцінамі ў раёнах і гарадах працуюць 138 школьных кінаапаратаў. Яны выдалі школам 340.600 кінастужак, што даю магчымасць правесці каля паўмільёна ўрокаў, на якіх дэманстраваліся фільмы.

Памагае вучэбнае кіно ў пазнавальнай і пазашкольнай рабоце. Школы падтрымліваюць пастаянную сувязь з галаўнымі кінаапаратамі, пры якіх створаны саветы. Актыўны ўдзел у рабоце гэтых саветаў прымаюць настаўнікі і старшыя піянерважаты.

Міністэрства асветы БССР казвае для школ вучэбныя фільмы. Так, за апошнія гады кінастудыя «Беларусьфільм» выпусціла для агульнаадукацыйных школ кінастужкі: «Якуб Колас», «У свеце цудоўнага», «Мінск—сталіца БССР», «Беларусь—рэспубліка высокаразвітай прамысловасці» і іншыя. Гэтыя фільмы будуць тыражы-

раваны на Маскоўскай капітальнай фабрыцы».

□
«Для прапаганды сярод вучняў лепшых мастацкіх, навукова-папулярных і храніальных дакументальных фільмаў, — піша ў рэдакцыю намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення кінафінацыі Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі Р. Жук, — у рэспубліцы працуе каля 480 школьных кінаапаратаў, работа якіх садзейнічае камуністычнаму выхаванню, пашырэнню кругагляду, прывіццю навываў культурных паводзін у дзяцей.

Каб узмацніць прапаганду лепшых дзіцячых і юнацкіх фільмаў, якія дапамагаюць нам выходзіць юных глядачоў, Дзяржкіно СССР, ЦК ВЛКСМ, Міністэрства асветы СССР, Саюз кінематаграфістаў БССР і ЦК прафсаюза работнікаў культуры штогод праводзяць агляд-конкурс дзіцячых і школьных кінаапаратаў. Летась пераможцамі былі прызнаны дзіцячы кінаапарат «Піянер» г. Мінска, кінаапарат сярэдняй школы № 19 г. Гродна і кінаапарат Бунчанскай сярэдняй школы Лельчыцкага раёна. Анрамя таго, за актыўны ўдзел у рабоце школьных кінаапаратаў і шырокае выкарыстанне кіно ў вучэбна-выхаваўчай рабоце 30 настаўнікаў і піянерважатых і 20 вучняў узнагароджаны Ганаровай граматай Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі. Лепшыя актывісты — піянеры і школьнікі — прэміраваны пачётнымі ў піянерскіх лагер «Зубронка».

Прадугледжана, што школьныя кінаапараты павінны быць адкрыты ва ўсіх сярэдніх і васьмігадовых школах, якія маюць кінаапаратуру.

З РОЗНЫХ КУТКОЎ РЭСПУБЛІКІ

Хлебаробы калгаса «Савецкая Беларусь» Рэчыцкага раёна ганарыцца сваім новым двухпавярховым домам культуры. Хоць палавіна жыхароў вёскі Заспа маюць тэлевізары, сюды вечарамі ахвотна прыходзяць людзі, каб сустрэцца з суседзямі, пагаварыць, абмяняцца навінамі. Разам прыемна дзяліць радасць. Слухаюць лекцыі і канцэрты самадзейных артыстаў, глядзяць фільмы, тэлеперадачы.

Хто з калгаснікаў любіць музыку — можа займацца ў інструментальным ансамблі і духавым аркестры. Даяркі — аматары песні — аб'ядналіся ў сваім хоры. Можна ўдзельнічаць у агітбрыгадзе. Не ведае стомы дырэктар дома культуры — выпускнік Магілёўскага культасветвучылішча Юрый Цярэшчанка. Ён — душа і завадатар добрых клубных спраў. Запомніліся тэматычныя вечары «Хвала рукам, што пахнуць хлебам» і «Байшы ўспамінаюць мінулыя дні».

Пры доме культуры працуе бібліятэка, якой загадвае Клаўдзія Іванавна Бысенка. Кнігалюбаў у калгасе нямала, і гэта вынік стараннай работы бібліятэкаркі. Шмат чытачоў

удзельнічала ў абмеркаванні рамана І. Шамякіна «Снежныя зімы» і апавесці В. Быкава «Абеліск».

Пры доме культуры працуе музычная студыя. Восем хлопчыкаў і дзяўчынак вучацца іграць на баяне.

А. МІЦКЕВІЧ.

Два гады загадвае Раднянскай сельскай бібліятэкай Клаўдзія Іванавна Тамара Кавунова. Прыемна зайсці ў гэты асяродак культуры. Вабіць чытачоў і багаце кніжнага фонду (каля дзевяці тысяч тамоў), і ўменне бібліятэкара параіць патрэбную літаратуру.

Тут каля 750 чытачоў, і ў кожнага свае інтарэсы. Механізатарам М. Букінічу, Ф. Мельнікаву, М. Судзілоўскаму патрэбны кнігі па спецыяльнасці, а даяркам падавай літаратуру аб перадавым вопыце. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны бухалтар саўгаса Вера Фёдарына Маркшанскае цікавіцца гістарычнай літаратурай. Словам — колькі чытачоў, столькі і запатрабаванняў.

— Цікава працаваць, — гаворыць бібліятэкарка, — калі ба-

чыш, што твая работа прыносіць людзям карысць.

І. АСПЕНКА.

У Добрушскай музычнай школе вучыцца больш за 200 дзяцей рабочых і служачых. Працуюць класы баяна, акардэона, домры, балалайкі, фартэпіяна. У школе створаны два аркестры народных інструментаў і харавая група. Гэтыя калектывы часта выступаюць з канцэртамі перад насельніцтвам горада.

У пачатку Закапышча адкрыты філіял школы па класах баяна і фартэпіяна. Кіруюць заняткамі педагогі А. Уласенка і В. Міхалькова.

А. КУРЛОВІЧ.

«Кнігу — у масы» — пад такім дэвізам працуе кнігарня ў Жыткавічах. Яе дружны калектыв — загадчыца С. Шадрына, прадаўцы Л. Карповіч, В. Мірановіч і В. Ярмош — ветліва і кваліфікавана абслугоўваюць шматлікіх кнігалюбаў. Наладжаны цесная сувязі з калгасамі і саўгасамі раёна.

Летась насельніцтву прададзена літаратуры на 43,2 тысячы рублёў.

І. НОВІКАУ.

На гэтым здымку вы бачыце групу ўдзельнікаў Казловіцкага народнага хору Слуцкага раёна перад пачаткам канцэрта на сельскай сцэне.

Фота М. ШАРАЯ.

Сцяпан Ігнатавіч КАРАБАН

15 студзеня 1974 года раптоўна памёр вядомы беларускі літаратуразнаўца, доктар філалагічных навук, прафесар Сцяпан Ігнатавіч Карабан. Абарвалася жыццё добрага і чулага чалавека, выдатнага педагога, нястомнага даследчыка, камуніста Ленінскага прызыву.

Сцяпан Ігнатавіч нарадзіўся ў 1901 годзе ў Заслаўі Мінскай вобласці ў беднай сялянскай сям'і. З дзяцінства зведаў усе нягоды цяжкага, паўгалоднага жыцця.

Ва ўзросце 18 гадоў С. І. Карабан становіцца байцом 9-га батальёна Чырвонай Арміі, у барацьбе з бандытызмам быў паранены і каля года пралажыў у вясным шпіталі. У 20-я гады Сцяпан Ігнатавіч працаваў сакратаром Заслаўскага валаснога выканкома, валасной ячэйкі ЛКСМБ, старшынёй камітэта сялянскай узаемадапамогі ў Хаценчыцах і Койданава.

У 1928 годзе С. І. Карабан скончыў Камуністычны ўніверсітэт паролу Захаду ў Маскве, а ў 1931 — Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт.

Пасля заканчэння аспірантуры пры Акадэміі навук БССР і абароны кандыдацкай дысертацыі ў 1934 годзе пачынаецца выкладчыцкая і навуковая дзейнасць Сцяпана Ігнатавіча ў мінскіх вун. З 1937 года ён працуе ў Мінскім педагагічным інстытуце імя А. М. Горкага.

У пасляваенныя гады С. І. Карабан напісаў шэраг прац аб творчасці Я. Купалы, аб станаўленні літаратурнай крытыкі і эстэтычнай думкі ў Беларусі, стаў доктарам навук.

З 1944 года па 1972 год С. І. Карабан назімаў ўзначальваў кафедру рускай і зарубежнай літаратуры, вялікую ўвагу ўдзяляючы пытанням выхавання настаўніцкіх кадраў, падрыхтоўкі дастойнай навуковай змены, арганізацыі навуковых даследаванняў.

Вучэбна-педагагічную і навуковую дзейнасць С. І. Карабан спалучаў з вялікай грамадскай работай у інстытуце, выступаў з лекцыямі і дакладамі перад настаўнікамі, рабочымі і калгаснікамі.

За заслугі перад Радзімай ён удастоен шэрагу ўрадавых узнагарод.

Светлая памяць пра Сцяпана Ігнатавіча Карабана, добрага тааварыша, педагога, вучонага назаўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

Група тааварышаў.

УМЕЛЬСТВА Ю Н Ы Х

Упершыню ў Слоніме прайшла раённая выстаўка рэчаў, падрыхтаваных вучнямі на ўроках працы. Тут былі і мастацкія вышыўка, і мадэлі адзення, інкрустацыя і разьба па дрэву, слясарныя падзелкі і іншыя.

Юныя ўмельцы з пятай гарадской школы паказалі набор складаных і з густам зробленых інструментаў ад сярэдняга да штангенцыркуля. Работы ўмельцаў Спяляцкай школы вызначылі багатым эстэтычным афармленнем.

Многа выдумкі і знаходлівасці праявілі ў сваіх работах школьнікі з вёск Жыровічы, Навасёлкі, Мьяканавічы і Глоўсевичы.

М. РЫЛКО.

ВЫКАНАНЫ экспромтам дуэт вырашыў лёс артыста. Ён быў залічаны на падрыхтоўчас аддзяленне мінскай кансерваторыі.

Вельмі проста ўявіць сабе, як узрадаваўся Ворвулеў ратавальнай падтрымцы Панінай і як удзячны быў ёй за гэта!

Вучыўся ён з сялянскай стараннасцю, але вельмі жадаў апырацца час. У марах бачыў слабе ўжо выпускніком і прызнаным салістам, а ішоў на заняткі і трывожыўся ад усведамлення, што трэба прайсці доўгія чатыры гады навукі, цяжкія практыкаванні, і толькі тады стане ясным вынік. Не думаў, бо не мог ведаць інакш, не мог прадугледзець, што дзевяццацца гадоў яму не меней як пятнаццаць гадоў таго шчаслівага дня, калі атрымае дыплом аб канчатковай кансерваторыі.

Фашысты бамбілі Мінск у першы дзень вайны. Бушавалі вогнішчы пажараў. Чорныя згусткі дыму паўзлі ў неба. Апрытомнеўшы ад раптоўнага нападу, жыхары намерваліся заставацца на месцы, і толькі тады, калі ўзнікла пагроза неминулага абкружэння, паспешна рынуліся на ўсход.

У кансерваторыі справу неадкладнай эвакуацыі меркавалі паскорыць так: усе старэйшыя сядуць у грузавік, а моладзь рушыць пехатой. Адехаўшы наўсотні кіламетраў па Маскоўскай шашы, машына вернецца, каб падхапіць ідуцьчых.

Такі «чаўнаковы» спосаб аказаўся ненадзейным. У рэшце рэшт машына затрымалася на адным з праемекаў. Дужа стомленыя студэнты прыселі адпачыць на абочыне. Пільна ўглядзілі ўздоўж шашы, але дарэмна. Гадзіны праз дзве пайшлі далей.

Прайшлі кіламетраў з дваццаць і апоўначы канчаткова выблісці з сіл. Хтосьні нагадаў пра начлег, бо ўсе роўна, маўляў, не ўцячы. Дагоняць немцы... Тэхніка!

Ворвулеў не здаваўся: «Трэба адпачыць якую гадзіну і тупаць далей. Нарэшце павінен быць недзе рубяж нашай абароны!»

Сам ён не спаў. Сачыў за стрэлкай на гадзінніку і ў вызначаны час настойліва разбудзіў сяброў. Адолеў і яшчэ кіламетраў сем і знісілелі да таго, што ўжо ледзьве паўзлі адзін за адным. Раптам пачуўся стрэчы гул матора. Праз мінуў усе ўмомант ажылі, калі ўбачылі свой грузавік, на які ўжо аніка не спадзяваліся.

На святні прыехалі ў Смаленск. Падрабязна расказалі тааварышам пра свае дарожныя прыгоды.

Назаўтра Ворвулева мабілізаваў. Ён прасіўся, каб накіравалі на перадавую, а яго залічылі ў ансамбль. Сказалі, што менавіта там ён больш неабходны.

Ад Масквы да Кенігсберга прайшоў Ворвулеў дарогамі вайны. Спяваў у транзіях і зямлянках, у полі і на лясных паллях, у медсанбатах і шпітальных, на аэрадромах і чыгуначных станцыях. Заўсёды з радасцю і захапленнем сустракалі яго ў вайсковых падраздзяленнях. Выказвалі словы ўдзячнасці вусна і праз палыўку пошту ў лістах. Напрыклад, салдаты адной з часцей 3-га Беларускага фронту пісалі:

«Фашызм трэба знішчыць рознай зброяй, і не толькі агнестрэлнай. У вайне руках няма вінтоўкі, але мы лічым вас таксама байцом. Бо ваша песня — гэта таксама зброя. Зброя несакурушальнага духу савецкага чалавека.

Калі вы спяваеце аб свяшчэннай вайне, гэта нагадвае нам пра доўг салдата. Калі вы спяваеце пра каханую,

Працяг. Пачатак у нумары за 11/1.1974 г.

мы ўспамінаем сваіх дзяўчат і жонак, з якімі нас разлучыла вайна, і з нянавісцю б'ём фашыстаў. Калі вы спяваеце пра старую жанчыну, якая пераклала на свае сагнутыя плечы ўсё непаспелы працы мужчынскай працы, нам здаецца, што вы спяваеце пра кожную абяздоленую маці, і рука яшчэ мацней сціскае вінтоўку. Калі вы спяваеце аб нашых народжаных і ненароджаных дзецях, і тады нянавісцю і помстаў напаўняюцца сэрцы, і куля без промаху цяляе ў ворага. Вашы жартоўныя, па-

эпохі і абставіны дадзенага твора, ён усёй сваёй працай даваў нам зразумець, што пёўчы гук павінен служыць выяўленнем эмоцыі, папоўненай дзеяннем...

На беларускай сцэне ўпершыню з'явіўся Ворвулеў у нязначнай ролі Маралеса ў оперы Бізэ «Кармэн». Гэта праца засталася незаўважанай, а таму выканаўцы называлі Эскамілье — у тым жа творы — памылкова лічыўся яго дэбютам.

Эскамілье захапіў слухачоў іскрыстай радасцю і на дэві бурнай веселасцю. Быў

Аляксей СПЕСАРЭНКА

НЯЗГАСНАЯ

СЛЕД У МАСТАЦТВЕ

М. Ворвулеў у оперы «Князь Ігар».

ПЕСНЯ

родныя рускія, украінскія, беларускія песні нагадваюць нам пра радасці страчанага мірнага жыцця — і яны клічуць нас да баёў, перамогі, і аніякай літасці ворагу».

Жыццё і праца ў ансамблі зрабілі Ворвулева больш патрабавальным і засяроджаным. Шчаслівы быў ён у тым, што кіраваў калектывам выдатны хармайстар і дырыжор Аляксандр Фёдаравіч Вусачоў. Ён па-бацькоўску ўважліва і кланатліва сачыў за творчым развіццём сержанта Ворвулева, дапамагаў яму ўдасканалваць майстэрства і развіваць яго прыродную музыкальнасць.

Франтавая праца саліста была высока ацэнена: два ордэны і чатыры медалі...

У 1946 годзе Ворвулеў дэмабілізуецца, і яго запрашаюць на сталую працу ў Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР. Яму шанцае і тут. З ім займаюцца выдатны спецыялісты — канцэртмайстар Сямён Талкачоў і галоўны рэжысёр прафесар Барыс Мардзвінаў, выхавальнік цэлай плеяды драматычных і оперных артыстаў. Непасрэдна і адданы вучань Станіслаўскага, Б. Мардзвінаў, глыбока ведаў «сістэму» свайго геніяльнага настаўніка, быў яе паслядоўным прапагандыстам.

— Бывалі дні, — гаварыў Ворвулеў, — калі, вярнуўшыся з рэпетыцыі, на якой Мардзвінаў дваццаць шэсць разоў прымушаў мяне паўтараць адзін толькі выхад Ігара, я адчуваў адчай, бачыў сябе бяздарным і тупым. Паўны час не заўважаў, што гэтак жа, як са мной, ён працуе з іншымі, дамагаючыся ад акцёраў поўнай аднаведнасці вонкавага і ўнутранага дзеяння... Прымушаючы нас, моладзь, перачытваць безліч матэрыялаў для вывучэння

лоўкі і грацыёзна. Чароўнай прыгажосці голас Ворвулева гучаў энергічна і ўсеабдымна. Нават сямья вопытных, з абсалютным слыхам аркестранты, і тыя здзівіліся музыкальнай дакладнасці маладога навічка: ніводнай кіксы, ніводнага самага дробнага парушэння рытму, альбо не ў часе дабранага дыхання.

Слухачы Эскамілье, ніхто не мог ухліпаць ад удзеяння сцэнічнага абаяння і прывабнасці яго выканаўцы. Успрымаўся жывы і рэальны, артыстычна дасканалы вобраз тарадора — улюбёнца Севільі.

Гэты вобраз заўсёды жыў у душы артыста і ўзбагачаўся шэраг гадоў у жывым дзеянні на сцэне. Быў паказаны на гастроліях у Англіі. Газета «Дэйлі уоркер» (ад 28 лістапада 1955 года) у рэцэнзіі «Бліскучы савецкі Тарадор-р-р!» пісала:

«Некаторыя з цудоўных савецкіх артыстаў, якія зраздзяісяюць паседку па Брытаніі, выклікалі захапленне ў лонданцаў дзума сваімі незвычайнымі прадстаўленнямі ў «Прынцэс тэатр» у суботу. Хто сапраўды выклікаў бурныя воплескі сваім выкананнем, дык гэта барытон Мікалай Ворвулеў. Ужо аднаго таго, як ён праспяваў слова «Тарадор-р-р-р», было дастаткова, каб назаўсёды замацавацца ў памяці ўсіх, хто чуў яго...»

З дня ў дзень павялічваўся поспех і аўтарытэт спевака. Калі раней амаль заўсёды заставаліся ў касе тэатра білеты на свабодныя месцы, дык з прыходам Ворвулева ўзніклі аншлагі. Многія імкнуліся яшчэ і яшчэ раз пачуць і пабачыць цудоўнага артыста. А таму ішлі і ішлі на адзін і той жа оперны спектакль.

Нягледзячы на шырокае грамадскае прызнанне і на ганаровае званне заслужанага артыста БССР, М. Ворвулеў прадаўжае перапынае вайной навучанне. У вольны ад працы ў тэатры гадзіны ён займаецца ў кансерваторыі і ў 1952 годзе абараняе дыплом.

Мінаюць гады. М. Ворвулеў выконвае ў тэатры вядучы парты: у оперы Чайкоўскага — Анегіна ў «Яўгеніі Анегіне», Томскага ў «Нікавай даме», Робэрта ў «Іяланце», Чорта ў «Чаравічках», Ігара ў оперы Барадзіна «Князь Ігар», Дэмана ў аднайменнай оперы Рубінштэйна, Грознага ў оперы Рымскага-Корсакава «Царская нывеста»; у оперы Вердзі — Аманасра ў «Аідзе», Мантэронэ і Рыгалеэта ў «Рыгалеэта», Жэрмона ў «Травіяце», акрамя таго Сільвію ў оперы Леанкавала «Пяццы», Збігнева ў оперы Манюшкі «Страшны двор», Валянціна ў оперы Гуно «Фаўст», у савецкіх оперых — Пятручыю ва «Утайманні свавольніцы» Шабаліна, Дзяніса Давыдава ў «Надзеі Дуранай» Вагатырова, Міцьку Коршунава ў «Ціхім Доне» Дзяржынскага, Апанаса ў «Дзюльчыне з Палесся» Цікоцкага.

Ворвулеў амаль не адначынае. Акрамя штодзённых заняткаў і выступленняў у тэатры і кансерваторыі, яму даводзіцца яшчэ ўдзельнічаць у эстрадных канцэртах. Не адмаўляецца ён і ад выездаў за сто і больш кіламетраў, з познім вяртаннем у Мінск. Цалкам аддае сябе слухачам і ўсюды спявае на поўны голас. Штодзень расце лік сяброў і знаёмых. Гэтакі спрыяе душэўная цеплыня і лагоднасць, уласцівыя яму.

Заўсёды чула ставіўся Ворвулеў да людзей працы. Лічыў слабе ў даўгу перад імі. Выступаючы ў рабочым цэху ці на палывым стане, Ворвулеў спяваў з асаблівай шчодрасцю і натхнёнасцю. І як бы ні быў стомлены, ніколі не адмаўляўся паўтараць той ці іншы ўпадабаны твор.

Выдатная дзейнасць на карысць грамадства становіцца шырока прыкметнай, і Мікалай Дзмітрыевіч Ворвулеў абіраецца дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

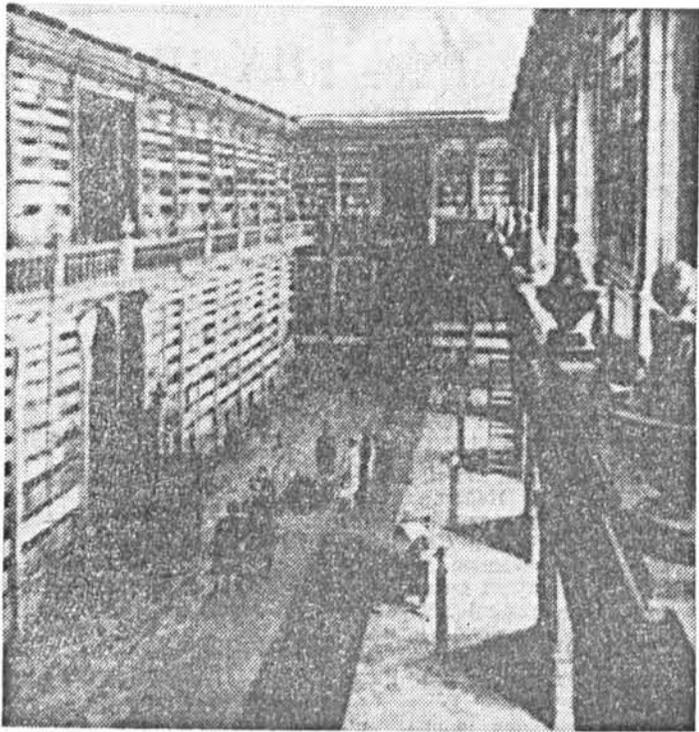
Май 1954 года. Усенародна адзначаецца трохсотгоддзе ўз'яднання Украіны з Расіяй. На святкаванні ў Кіеве прыбыла з Мінска ўрадавая дэлегацыя. Сярод ёе членаў былі прадстаўнікі беларускай культуры — Януб Колас і Мікалай Ворвулеў.

Вуліцы ўкраінскай сталіцы патаналі ў кветках і зеляніне. Казачна прыгожым выглядалі славуты, у поўным росквіце каштаны і высокія кручы. Навокал грэмелі аркестры і тысячныя хоры. На плошчах і ў парках артысты выступалі з грузавікоў і з дашчаных, паспех збудаваных узвышэнняў. Ворвулеў пераходзіў з пляцоўкі на пляцоўку, спяваў у розных кутках горада. А калі змяркалася — выступаў у тэатрах, палацах культуры і клубах. Адляе ў адным зале, а машына ўжо чакае яго, каб адвезці ў іншы.

На ўрачыстым урадавым вечары, які адбыўся ў адным з павільёнаў кінастудыі мастацкіх фільмаў, Ворвулеў сядзеў побач з Коласам. Было мнагалюдна. Зехаліся госці з усіх рэспублік і з-за мяжы. Усе адчуvalі сябе па-святочнаму ўзбуджанымі і прыўзнятымі.

Колас выступіў з гарачым прывітальным словам, якое ўсхвалявала аўдыторыю, а Ворвулеў спяваў «Голас гучаў сакавіта і поўна, пераліваўся фарбамі і адценнямі тэмбру. Воплескам, здавалася, не будзе сумныя. Гэта быў трыумф, які не часта трапляецца ў жыцці! У той вечар лані—паэт і артыст — далі безліч аўтографу і атрымалі ад розных людзей шмат памятных падарункаў.

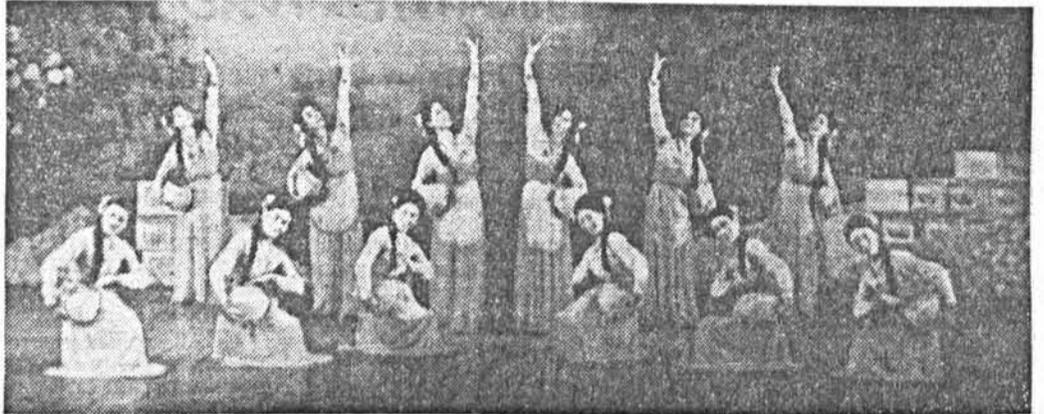
(Працяг будзе).

Страгаўская бібліятэка ў Празе налічвае ў сваіх фондах 130 тысяч кніг.
На здымку — філасофскі зал бібліятэкі.
Часопіс «Социалистическая Чехословакия».

«Мы і наш смех» — так называецца новая праграма мастацкага калектыву «Дзістэль» (ГДР), які гэтым спентаклем адзначаў свой дваццацігадовы юбілей.

Танцавальны калектыву Пхеньянскага мастацкага тэатра выконвае танец «Багаты ўраджай яблык».
Часопіс «Корея».

ШЛЯХ ЗДРАДНІЦТВА

НЯУХІЛЬНЫ рост міжнароднага аўтарытэту і ўплыву СССР, поспехі ленінскай унутранай і знешняй палітыкі КПСС выклікаюць шалёную нянавісьць міжнароднай імперыялістычнай рэакцыі і яе ідэалагічных наймітаў. Гэта нянавісьць тых, хто накіроўваў арміі інтэрвентаў супраць маладой Краіны Савецкай, хто спрабаваў задушыць яе блакадай, хто рушыў у разбойніцкі напад на яе фашысцкія орды, хто доўгія гады вёў супраць нас «халодную вайну», а цяпер спрабуе зноў павярнуць сусветнае развіццё назад, выступаючы супраць разрадкі напружанасці, распальваючы варожасць паміж народамі. Гэта нянавісьць тых, хто арганізавана змовы і дыверсіі супраць свабодалюбівых народаў, тых, чымі намаганнімі ўскормлены «гарылы» крывавай чылійскай хунты, фашысцкія і расісцкія дыктатары, якія бялізасным тэрорам падаўляюць волю народаў да свабоды і нацыянальнай незалежнасці.

У ідэалагічнай барацьбе супраць сацыялізму імперыялістычная рэакцыя не грэбуе ніякімі сродкамі аж да фальсіфікацыі і паклёпу.

У апошнія дні буржуазны друк разгарнуў антысавецкую шуміху ў сувязі з публікацыяй на Захадзе чарговага паклёпніцкага твора А. Салжаніцына пад назвай «Архіпелаг Гулаг». На паверхні бруднага патоку антыкамуністычнай прапаганды зноў з'явілася імя ашчапенца, які ўжо шмат гадоў супрацоўнічае з варожымі савецкаму народу зарубежнымі выдавецтвамі і органамі друку, уключаючы белаэмігранцкія.

Там, за рубяжом, Салжаніцын апублікаваў ужо не адзін свой твор, накіраваны супраць савецкага грамадскага ладу, супраць нашага народа. У кнігах «У крузе першым» і «Ракавы корпус» Салжаніцын з пазіцыі ваяўнічага рэакцыянера адмаўляў нашы сацыялістычныя заваяванні, ставячы пад сумненне самі асновы савецкага грамадства. Антысацыялістычную накіраванасць мае і рамана Салжаніцына «Жнівень Чатырнаццацігага», прысвечаны пачатку першай сусветнай вайны. Няма ў гэтым рамана ні гістарычнай, ні мастацкай праўды, а пануе адна, зусім акрэсленага напрамку, тэндэнцыя. Салжаніцын выступае супраць рэвалюцыянераў, супраць сацыялістычнай рэвалюцыі. Затое з замілаваннем піша ён пра кайзераўскія войскі, усхваляе іх генералаў і афіцэраў. Раней ён настойліва ўсхваляў усё дарэвалюцыйнае — у параўнанні з савецкім, а тут ужо рускаму ставіцца ў прыклад мілітары-

ска-прускае. Раман «Жнівень Чатырнаццацігага» — твор антыпатрыятычны і антынародны, характэрны асабліва тым, што ў ім яўна праглядае «крыўда» аўтара на рэвалюцыю, якая пазбавіла яго — нашчадка буйнога землеўладальніка — спадчынных прывілей і багатацтва.

У «Жніўні Чатырнаццацігага» выразна праявілася палітычная платформа Салжаніцына — як прыхільніка памешчыцка-капіталістычных парадкаў, элігона кадэшкай ідэалогіі, гатовага панной здрадніцтва ў адносінах да Радзімы дабівацца рэстаўрацыі буржуазнага ладу.

Пяру Салжаніцына належыць і вершаваная п'еса «Баль пераможцаў», таксама перапраўленая за рубж, але не наірукаваная там, бо сам Салжаніцын да гэтага часу займаў аб непажаданасці яе публікацыі.

Зразумела, нельга вытлумачыць гэта выдавочная мастацкай бездапаможнасцю п'есы, бо крытэры мастацкасці не мае ніякага значэння для антысавецкага, які публікуюць любую нізкапробную пісаніну, збы толькі ў ёй быў паклёп на савецкае грамадства. Уся справа ў тым, што «Баль пераможцаў» з гранічнай відавочнасцю выкрывае Салжаніцына не толькі як актыўнага антысавецкага, але і як чалавека глыбока амаральнага, які спрабуе абыгцаць і ўнізіць герояў савецкага народа, воінаў Савецкай Арміі, што цаною крыві і жыцця свайго выраталі чалавечтва ад пагрозы фашысцкага рабства. У той жа час з непрытоеннай сімпатыяй гаворыцца ў п'есе пра ўласаўцаў — наймітаў фашызму — і выказваецца шкадаванне аб тым, што гітлераўцы занадта позна пачалі фарміраваць уласаўскія банды, у якіх яму, Салжаніцыну, хацелася бачыць сілу, здольную «вызваліць» Расію ад бальшавізму.

Салжаніцын здэкусуе з самага светлага і святага ў нашым жыцці, зневажае памяць лепшых сыноў і дачок народа — Аляксандра Матросова і Зои Касмадзян'янскай. Да такога кашчунства ў адносінах да людзей, якія склалі галовы ў барацьбе з фашызмам, рэдка выпускаюцца нават самыя ашалеўныя антыкамуністы.

Цяпер у чарговым творы «Архіпелаг Гулаг» Салжаніцын ужо не вусамі героя п'есы, а ад свайго імя заяўляе, што гітлераўцы былі нібыта «паблажлівыя» і «міласцівыя» да зня-

воленых народаў, што Сталінградскую бітву Савецкая Армія выйграла дзякуючы штрафным батальёнам. Зноў, як і ў «Балі пераможцаў», ён здэкусуе з ахвар панесеных савецкім народам у вайне супраць фашызму, апраўдвае злачынствы ўласаўцаў і бандэраўцаў. Ён вяртае: «Гэта вайна пагоў нам адкрыла, што горш за ўсё на зямлі быў рускім».

Кніга «Архіпелаг Гулаг» яўна разлічана на тое, каб адурчыць і ашукаць даверлівых людзей рознымі выдумкамі пра Савецкі Саюз. Аўтар гэтай пісаніны літаральна задыхаецца ад паталагічнай нянавісці да краіны, дзе ён нарадзіўся і вырас, да сацыялістычнага ладу, да савецкіх людзей.

Кнігу гэту, замаскіраваную пад дакументальнасць, можна было б назваць вынікам хваравітай фантазіі, калі б яна не была націнена шпічнай фальсіфікацыяй, сфабрыкаванай з мэтай дагадаць сілам імперыялістычнай рэакцыі. Калі чым і можа здзівіць чытача названы твор, дык гэта, бадай, гранічна ступенню самавыкрышчэння чалавека, які глядзіць на новае грамадства, якое будзе, вачыма тых, хто расстрэльваў і вешаў камуністаў, рэвалюцыйных рабочых і сялян, адстойваючых чорную справу контррэвалюцыі.

Такая логіка маральнага падзення, такая мера духоўнага ўбоства гэтага ўнутранага змігранта, які страціў усякую сувязь з рэальным жыццём нашага грамадства.

Знішчальна трапна ахарактарызаваў у свой час У. І. Ленін народу рабалепаўчых перад капіталістычным светам палітыкаў: «Вашы словы аб свабодзе і дэмакратыі — напускны глянец, завучаныя фразы, модная балбатня або крывадушнасць. Гэта размаляваная шыльда. А самі па сабе вы — труны паваплення. Душонка ў вас наскрозь хамская, а ўся ваша адукаванасць, культурнасць і асвечанасць ёсць толькі разнавіднасць кваліфікаванай прастытуцыі. Бо вы прадаеце свае душы і прадаеце не толькі з беднасці, але і з «любоўці» да справы!» (Поўны збор Твораў, т. 16, стар. 40).

Рэакцыйным колы, якім дагодліва прыслугоўвае Салжаніцын, зразумела, маўчаць аб сваіх сапраўдных, далёка ідучых мэтах. Але любому непрудзятаму чалавеку зразумела: галоўная задача тых, хто ста-

іць на варце асноў капіталістычнай эксплуатацыі, — любымі сродкамі ўзвесці паклёп на Савецкі Саюз — аперу міру і сацыялізму на зямлі, ачарніць гісторыю нашага народа-тварца, аслабіць прыцягальную сілу камуністычных ідэй, панесці шкоду сусветнаму сацыялізму, які расце і мацнее, падарваць справу ўзаемаарумнення і супрацоўніцтва паміж народамі.

Але тыя паны на Захадзе, якія заўята кураць фіміям Салжаніцыну, наўрад ці нажывуць на такім малапаважным занятку які-небудзь капітал. Занадта ўжо відавочныя мярзотнасці і пікчэмпнасць гэтай фігуры — і ў маральных і ў палітычных адносінах. Дарэчы напамінь тут словы, якія дайшлі да нас са старажытнасці: «Здраднікі пагарджаюць нават тыя, каму яны саслужылі службу». Так было і так будзе.

Як вядома, савецкая грамадскасць, Саюз пісьменнікаў не раз папярэджвалі Салжаніцына аб педанушчальнасці яго паводзін, якія ганьбяць званне савецкага грамадзяніна. Але Салжаніцын ні да чаго не прыслухаўся і нічому не навучыўся. Ён быў і застаўся антысавецкім і антыкамуністам, які свядома перайшоў у лагер ворагаў міру, дэмакратыі і сацыялізму. Ён выступае ў ролі правакатара і падбуршчыка, які заклікае імперыялістаў праводзіць у адносінах да СССР «палітыку сілы».

Буржуазная прапаганда спрабуе паказаць Салжаніцына ў ролі нейкага «пакутніка», які вядзе жабрацкае існаванне. Пашырэнно гэтага міфа актыўна садзейнічаў сам Салжаніцын, іграючы ролю нейкага юродзтвучага ў Хрысце.

Але хіба можна назваць бедствуючым чалавека, які можа дазволіць сабе за кароткі час купіць тры аўтамашыны, набыць дачу і — дарэчы кажучы — утрымліваць у Швейцарыі ўласнага адваката для кантролю за сваімі банкаўскімі рахункамі? Магёры дзялок, які робіць бізнес на сваім антысавецкім, спрытна распальвае вакол сябе спекулятыўны амяжатаж і атрымлівае з яго дывідэнды, — такое сапраўднае аблічча гэтага адшчапенца.

Буржуазная прапаганда спрабуе паказаць справу так, быццам творы Салжаніцына не друкуюцца ў Савецкім Саюзе таму, што ён, маўляў, піша «праўду» аб некаторых драма-

тычных момантах у гісторыі Савецкай дзяржавы, асабліва аб меўшых месца незаконных рэпрэсіях.

Гэта зламная выдумка. Камуністычная партыя Савецкага Саюза адкрыта падвергнула бескампраміснай крытыцы звязаныя з культу асобы парушэнні сацыялістычнай законнасці, поўнасцю аднавіла ленінскія прыпынкі і нормы жыцця ў партыі і ў грамадстве, забяспечыла далейшае развіццё сацыялістычнай дэмакратыі.

У нашай краіне выдадзены рад твораў, дзе змяшчаецца крытыка недахопаў і памылак мінулага, аб якіх ідзе гутарка, і савецкая грамадскасць станоўча ўспрыняла гэтыя творы, таму што іх аўтары пісалі сапраўдную праўду, не ўпадаючы ў аднабокнасць, не трацячы пачуцця гістарычнай перспектывы.

Салжаніцын падыходзіць да гэтых пытанняў з прама процілеглых пазіцыяў. Ён спрабуе даказаць, быццам парушэнні законнасці былі не адступленнем ад норм сацыялістычнага грамадства, а вынікі з самой прыроды сацыялізму.

Зразумела, што публікацыя яго паклёпніцкіх твораў, накіраваных супраць сацыялізму як грамадскай сістэмы, супраць усяго, што створана і ўсталявана плённай творчасцю савецкага народа, выключаецца ў Савецкім Саюзе.

Рэакцыйнасць пісаніны Салжаніцына, яго варожасць справе міру, сацыялізму, ўзаемаарумнення і дружбы паміж народамі выклікаюць абурэнне грамадскасці браніх краін сацыялізму, друк якіх выкрывае разгорнутую на Захадзе спекуляцыю вакол імя гэтага пасквілянта. Сапраўдная сутнасць гэтай спекуляцыі робіцца ўсё больш відавочнай і для шырокіх грамадскіх колаў многіх краін, аб чым пераканаўча сведчыць рэзкая водпаведзь органам імперыялістычнай прапаганды, якая дасца на старонках прагрэсіўных выданняў у Францыі, Англіі, ФРГ, Аўстрыі, ЗША, Канадзе і іншых дзяржавах.

Салжаніцын удастоіўся таго, да чаго так заўята імкнуўся, — лёсу здрадніка, ад якога не можа не адварнуцца з гневам і пагардай кожны савецкі працаўнік, кожны сумленны чалавек на зямлі.

I. САЛАУЭУ,

(«Правда» за 14 студзеня 1974 г.)

НЕ, ЯНА не такая, як усе... Дастаткова больш уважліва прыгледзецца да яе, зазірнуць у яе глыбокія, бясконца журботныя вочы на бледным інтэлектуальным твары, каб зразумець гэта. А яшчэ ўвешка... Колькі іроніі хавецца ў куточках мяккіх вуснаў, калі яна з маркотным выглядам гаворыць пра якога-небудзь мужавага сабрата па пару:

— Таленавіты? Адкуль вы ўзялі... Смешна нават слушаць. У мяне вунь у класе (яна — настаўніца) Мішка Матруччык ёсць, дык і той лепш рыфмуе. Лепш. Не спрачайцеся!

Бадай што ў школе ніхто не чытае столькі літаратурных выданняў, колькі яна. І не чытае так хутка, як яна.

— Божа літасцівы, зноў гэты Гарнацкі са сваёй паэмай вылез... Бяздарнасць! А гэта, гэта што: «Вершы пра каханне»? Ха-ха-ха! Вой, трымайце мяне, памру. Ды ён жа, галубок, яшчэ і каханна сапраўднага не бачыў... А туды ж, піша, дэцятка горкае!

Аднак, калі вяртаецца з працы муж, яна, збіраючы на стол, не-не ды і скажа, нібы пезнарок:

— Паэму Гарнацкага чытала... Вялізная!
А праз некалькі хвілін — зноў:

— І гэты... Як яго... Цудоўныя вершы пра каханне напісаў! Во, мусіць, хто кахае сваю жонку, дык кахае. Не тое, што іншыя...

Муж нервова круціцца на табурэтцы, маўчыць, панура назірае ў міску. Толькі жонка не збіраецца капчаць сваю далікатную гаворку.

— Ведаеш, а Шышкі расце! Яго трынаццатая кніжка — цуд, пальчыкі абліжаш... І калі толькі паспявае? Кніга за кнігай. Малайчына! А ты... Еш, еш... Каўтай каўбаску...

Ды муж чамусьці не хоча есці. І не каўтае смачную каўбаску. Ён устае і з той жа панураццю ідзе ў свой кабінет. Доўга курыць. Потым

цяжка ўздыхае, садзіцца за машынку. Потым зноў курыць. І зноў шамаціць папэрай. Не спіць ноч. І не адну...

Мінае некалькі дзён. І вось у кватэры паэта — нібыта вялікае свята. І жонка, і дзеці ўслых чытаюць яго новыя вершы, надрукаваныя ў газеце.

— Ай, колькі многа напісаў татка! — у захапленні пляскае рукамі самая маленькая дачка, першакласніца. — Я б ніколі столькі не напісала...

— Наш татка — талент! — пашчотна смяецца жонка, і твар у яе ў гэты момант лагодны, як ніколі. — Ён нам, дзеткі, яшчэ многа-многа на-

піша... Праўда, татка? Дарачы, колькі табе заплоцяць за гэтыя вершы?

...Вечарам, у той жа дзень, муж і жонка доўга не спяць. Размаўляюць. Аб паэзіі. Канечне, аб сапраўднай, такой, за якую лаўрэатаў прысвойваюць. Праўда, не ўсе вартыя гэтага звання, але ўсё ж такі ёсць паэты, якія...

— Слухай, а табе маглі б прысвоіць званне лаўрэата... Нобелеўскай прэміі? — нечакана гарачым шэптам пытаецца жонка. — Ну, як Бу-ніну?

Ашаламлены паэт дыпламатычна маўчыць. Хай лепш гадзішнік цікае... Але жаночая фантазія, бы мора: і берагоў тых не відно.

— Уяўляеш, любі: мы — у Швецыі... Палац... Кароль... Урачыстасць... І табе гавораць: «Сямён Сямёнавіч Супонька, будзьце ласкавы сьціць ў залу і прыняць з рук яго вялікасці літаратурную Нобелеўскую прэмію, прысуджаную Шведскай акадэміяй». І сам кароль цісне тваю руку...

Усхваляваная жонка ценька смяецца. Паэт — спіць і не чуе, як яна, таксама засынаючы, мядовым голасам просіць яго:

— Ты толькі пішы. Супонька... Пішы, чуеш? Прэмія... Кароль... І я — у шыкоўнай сукенцы... Пішы...

Ніч ГІЛЕВІЧ

НА ЧЫМ ЛЕПШЫЯ ВЕРШЫ?

У доме творчасці пабыўшы, Яшчэ чупрыністы паэт, Авоўску вершамі

набіўшы, Прыпёрся зранку ў кабінет

Да шэф-рэдактара і кажа:

—Прынес тры нізкі навыбор:

Якая з іх да сэрца ляжа—

Пускайце свежую ў набор!

Але павінен папярэдзіць: Тут рознай вартасці тавар.

Таму прашу вас прадугледзець

і адпаведны ганарар.

Найменш за гэту патрабую:

Калі стваралася яна — Тры разы ў дзень давалі бульбу,

А бульбе ведама цана.

Другая варта значна болей:

У тва дні, калі складаў — Свініне з тушанай фасоліяй

Ні разу ганьбы я не дай!

Найдаражэйшая ж — вось гэта:

Калі страсаў я іх з пара—

Штодзень заместа вінегрэта

Была чырвоная ікра!

Правёўшы пядзій па чупрыне,

Паэт кінуў на ўсе на тры:

— Дык як! На бульбе! На саініне!

Ці, можа, ўсё-ткі на ікры!

Крыху задумаўся рэдактар,

Няпэўна гмыкнуў і абмяк:

— Ікра, канечне, гэта — фактар.

Вульгарызуецца, аднак!

Прашу вас: выньце з кожнай нізкі

і прачытайце верш-узор.

І вось, да мэты ў думках блізка

Паэт чытае першы твор:

«Пасох гарох, павяў бульбоўнік,

І сэрца заняла ў мяне: Да Анці зноў зайшоў любоўнік

І ўжо сьдзіць гадзіны дзве».

— Ну, вы адчулі, — зірнуў творца,—

Танальнасць нізкі бульбяной!

А вось вам ода на ікорцы —

Зусім інакшы лад-настрой!

— Стоп! — загрымеў рэдактар. — Ясна!

Каб вершы гэткія вальці —

Даволі кропелечку масла У чэрап робату заліць!

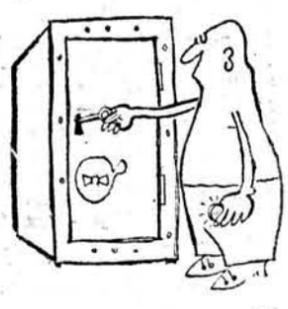
Вазьміце вашу пісаніну!

І вось парада вам яшчэ: Не налягайце на свініну—

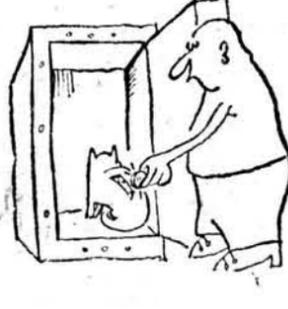
А то ў вас чэраўца расце.

— Хто тут пень, я ці не?... Мал. Ю. КАВАЛІКА.

Перастрахоўшчык.

Мал. А. СМОЛІЧА.

Георгій ЮРЧАНКА

А Д К Р Ы Ц Ц І

Гармонію вузлоў і граняў
З лінейкай вымяраў я сам.

Аляксей Русецкі

Загадкамі напоўнены Сусвет.
Праз глыбіню вякоў да часу дрэмле
У кожным амфібрахці сакрэт,
За кожнаю нейтрыйнай тэарэма.

Цагліну возьмеш—здэцца, для навук
Ніякіх таямніц. А разабрацца—
Шэсць плоскасцей, вуглоў аж восем штук
І граней роўна-хораша дванаццаць.

Дарогай пальцы цісне чаравік—
Майстрам праклёны шлеш за гарцам гарнец.
Кубічны ж карань з «пі» плюс-мінус «ікс»
Дае малюнак браку ў чабатарні.

Адкрыўшы сінус бур і джоўль сцюж,
Прайшоўшы гулка наледзі і рыфы,
Гатоў сьмыкнуць я новы капялюш
Перад каханнем квазера і рыфмы.

МІМАХОДЗЬ

Вушніца ніколі не позна... Нават освечарам.
І танцаваць трэба з галавой.

П. ШЫБУТ.

Баланс з вялікім флюсам.
Калаваротнае сапрапа.

Р. БОХАН.

Конкурс банальнага танца.

Д. РОХКЕС.

Пятро РАБРО

ДАЙШЛО

— Сыночак мой любі,

меншы,

Ты першы раз крочыш

у школу.

Аб тым, што за ўсіх

разумнейшы,

Не забывай аніколі.

Ты лепей за ўсіх

чытаеш,

Лепш пішаш за іншых,

сыне.

А як ты, павер,

спяваеш!

Як граеш на піяніна!

Ён выслухаў маці

задумна,

Ды ранец як бухне

долу:

— Калі я такі разумны,

Навошта хадзіць мне

ў школу?

ШТО КАМУ

Перад святам шэф

не спаў,

(Быў ён чулы значыць).

Доўга галаву ламаў,

Чым каго адзначыць.

— Анатоць наш? Як

ніхто,

Ён працуе чынна.

Дам рублёў яму

са сто —

Прэмію хлапчыне.

Косця? Што там і

казаць—

Майстра ў нас шануюны.

Падарунак варта даць

Самы найкаштоўны.

Не забыць бы і Хаму:

Спрытна ён працуе.

Выдам граматы яму,

Шчыра павіншую.

І Грыцка б не

абмінуць—

з ім заўжды я ладзіў.

Трэба хлопца ўспамінуць
Хоць бы ў дакладзе.

Не знайсці ніяк, бадай,
Чым адзначыць Марка.

Эўрыка! Яго няхай

Цмокне сакратарка...

Пераклад з украінскай

І. КАЛЕСНІКА.

ВЯСЕЛЫМ ШТРЫХОМ

Сяброўскі шарк
З. ПАУЛОУСКАГА

Г. Заборскі.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзна-на сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і біб-ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-кі — 33-21-53, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-дзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэры — 32-15-87.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. СА-БАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.